

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜRESEL VE BÖLGESEL ÇALIŞMALAR
ANABİLİM DALI**

KENYA CUMHURİYETİ VE DIŞ POLİTİKA ESASLARI

Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi

Aslıhan OSKAY

Ankara, 2024

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
DÖNEM PROJESİ DEĞERLENDİRME FORMU

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Enstitünüz KÜRESEL VE BÖLGESEL ÇALIŞMALAR ANABİLİM DALI
22944605 numaralı tezsiz yüksek lisans öğrencisi Aslıhan Oskay'ın
"KENYA CUMHURİYETİ VE DIŞ POLİTİKA ESASLARI" adlı (İngilizce Başlığı
"REPUBLIC OF KENYA AND FOREIGN POLICY PRINCIPLES") tezsiz yüksek lisans
dönem projesi tarafımda değerlendirilmiş olup,

BAŞARILI

BAŞARISIZ

bulunmuştur.

Dönem projesi danışmanı olarak, adı geçen öğrencinin notunun,
dönem projesinin Enstitünüz Müdürlüğü'ne tesliminden önce *Öğrenci
İşleri Bilgi Sistemi*'ne (OİBS) tarafımdan işlendiğini beyan ederim.

DÖNEM PROJESİ DANIŞMANI ONAYI

TARİH: 15.01.2024

UNVANI/ADI-SOYADI VE İMZASI

Prof. Dr. Çınar Özen

UYARI: Değerlendirme Formu'na, turnitin intihal yazılım programının danışman onaylı raporu da eklenecektir.

Tez Doğruluk Beyanı Belgesidir.

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,**

Prof Dr. Çınar ÖZEN danışmanlığında hazırladığım “KENYA CUMHURİYETİ VE DIŞ POLİTİKA ESASLARI (Ankara.2024)” adlı yüksek lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

**Tarih: 15.01.2024
Adı-Soyadı ve İmza
Aslıhan OSKAY**

İçindekiler

KISALTMALAR.....	5
1. GİRİŞ	8
2. KENYA’NIN ANAYASAL DÜZENİ VE SİYASAL GELİŞİM SÜRECİ VE 2022 YILI CUMHURBAŞKANLIĞI VE YEREL YÖNETİM SEÇİMLERİ.....	25
3. KENYA’NIN CUMHURBAŞKANLARI VE DÖNEMLERİNDE DIŞ POLİTİKA’YA DAİR YAŞANAN ÖNEMLİ GELİŞMELER.....	27
3.1. Jomo Kenyatta (1964-1978)	27
3.2. Daniel Arap Moi (1978-2002)	28
3.3. Mwai Kibaki (2002-2013)	31
3.4. Uhuru Kenyatta (2013-2022).....	33
3.5. William Samoei Ruto (2022-).....	36
4. KENYA DIŞ POLİTİKASI’NIN ESASLARI	40
4.1. 2014 YILINDA YAYIMLANAN DIŞ POLİTİKA BELGESİ VE DIŞ POLİTİKA YANSIMALARI.....	42
4.2. PANAFRİKANİZİM EKSENİNDE GELİŞEN KENYA DIŞ POLİTİKASI..	46
5. SONUÇ	50
HARİTALAR VE GÖRSELLER.....	53
KAYNAKÇA.....	55
Kitap ve Makaleler:	55
Raporlar ve Çevrimiçi Kaynaklar	55

KISALTMALAR

a.g.m.	adı geçen makale
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AfB	Afrika Birliği
AfCFTA	Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Bölgesi-African Continental Free Trade Area
AMISOM	Somali'deki Afrika Birliği Misyonu (the African Union Mission in Somalia)
ATMIS	Afrika Birliği Somali Geçiş Misyonu (African Union Transition Mission in Somalia)
Avusturya	Avusturya Cumhuriyeti
BAE	Birleşik Arap Emirlikleri
BK	Birleşik Krallık
Bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
Burundi	Burundi Cumhuriyeti
C.	Cilt
CBK	Kenya Merkez Bankası (Central Bank of Kenya)
Cibuti	Cibuti Cumhuriyeti
COMESA	Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı
Commonwealth	İngiliz Milletler Topluluğu
ÇHC	Çin Halk Cumhuriyeti
EAC	Doğu Afrika Topluluğu (East African Community)
EASF	Doğu Afrika Hazır Kuvvetleri'ne (Eastern Africa Standby Force)
Etiyopya	Etiyopya Federal Demokratik Cumhuriyeti
FAO	Gıda ve Tarım Örgütü (the Food and Agriculture Organization)

GAC	Güney Afrika Cumhuriyeti
GSYİH	Gayrisafı Yurtiçi Hasıla
Güney Sudan	Güney Sudan Cumhuriyeti
Hindistan	Hindistan Cumhuriyeti
ICC	Uluslararası Ceza Divanı (International Criminal Court)
ICGLR	Büyük Göller Bölgesi Uluslararası Konferansı (International Conference on the Great Lakes Region)
ICJ	Uluslararası Adalet Divanı (International Court of Justice)
IEBC	Bağımsız Seçim Kurulu (Independent Electoral and Boundaries Commission)
IGAD	Hükümetlerarası Kalkınma Otoritesi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü (the International Labour Organization)
IMF	Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)
IOM	Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration)
İsviçre	İsviçre Konfederasyonu
JKIA	Jomo Kenyatta Uluslararası Havalimanı
KDC	Kongo Demokratik Cumhuriyeti
Kenya	Kenya Cumhuriyeti
KICC	Kenya Uluslararası Konferans Merkezi
Komorlar	Komorlar Birliği
LAPSSET	Lamu-Southern Sudan-Ethiopia Transport
Mozambik	Mozambik Cumhuriyeti
NEPAD	Afrika'nın Kalkınması İçin Yeni Ortaklık Ajansı
OCHA	Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs)
ODM	Turuncu Demokratik Hareket (Orange Democratic Movement)

Pakistan	Pakistan İslam Cumhuriyeti
RF	Rusya Federasyonu
Ruanda	Ruanda Cumhuriyeti
s.	Sayfa No
Sejšeller	Sejšeller Cumhuriyeti
Somali	Somali Federal Cumhuriyeti
ss.	sayfadan sayfaya
Tanzanya	Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti
UDA	Birleşik Demokratik İttifak (United Democratic Alliance)
Uganda	Uganda Cumhuriyeti
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme)
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü-
UN-HABITAT	Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UN High Commissioner for Refugees)
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (United Nations Children's Fund)
UNON	Birleşmiş Milletler Ofisi (United Nations Office of Nairobi)
Vol.	Volume
WFP	Dünya Gıda Programı (World Food Programme)
WHO	Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)

1. GİRİŞ

Kenya Cumhuriyeti (Kenya), Doğu Afrika'da yer alan, çok partili bir siyasal sisteme sahip, başkanlık sistemiyle yönetilen yaklaşık 54 milyonluk¹ bir cumhuriyettir. Kenya parlamentosu ulusal meclis ve senato olmak üzere iki kanattan oluşmaktadır. Parlamento, 349 üyeli Ulusal Meclis ve 67 üyeli Senato'dan oluşmaktadır. Ulusal Meclis ve Senato seçimleri, Cumhurbaşkanlığı seçimleriyle eşzamanlı olarak beş yılda bir gerçekleştirilmektedir.

580 bin 367 km²'lik yüzölçümü ve 3457 km sınırı olan Kenya'nın kuzeybatısında 317 km'lik sınırıyla Güney Sudan Cumhuriyeti (Güney Sudan), kuzeydoğusunda 867 km'lik sınırıyla Etiyopya Federal Demokratik Cumhuriyeti (Etiyopya), doğusunda 682 km'lik sınırıyla Somali Federal Cumhuriyeti (Somali), batısında 933 km'lik sınırıyla Uganda Cumhuriyeti (Uganda), güneyinde 769 km'lik sınırıyla Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti (Tanzanya) bulunmaktadır.

Başkent Nairobi, ülkenin güneyinde yer almakta ve en kalabalık vilayetini teşkil etmektedir. Başkent Nairobi'nin dışında, Mombasa, Kwale, Kilifi, Tana River, Lamu, Taita/Taveta, Garissa, Wajir, Mandera, Marsabit, Isiolo, Meru, Tharaka-Nithi, Embu, Kitui, Machakos, Makueni, Nyandarua, Nyeri, Kirinyaga, Murang'a, Kiambu, Turkana, West Pokot, Samburu, Trans Nzoia, Uasin Gishu, Elgeyo/Marakwet, Nandi, Baringo, Laikipia, Nakuru, Narok, Kajiado, Kericho, Bomet, Kakamega, Vihiga, Bungoma, Busia, Siaya, Kisumu, Homa Bay, Migori, Kisii, Nyamira isimlerinde 46 vilayet daha bulunmaktadır. (Bknz. Görsel 1) Sözkonusu vilayetler, 2010 yılında kabul edilen yeni anayasayla oluşturulmuş ve ülke daha özerk bir yapıya kavuşturulmuştur.² Vilayetlerin başındaki Valiler, beş yılda bir, Cumhurbaşkanlığı seçimleriyle eşzamanlı olarak gerçekleştirilen seçimlerle göreve gelmektedirler.

---

¹ <https://mfa.go.ke/country-profile/>, Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2023.

² https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ke/2010_Annual_Report.pdf, Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2023.

Ülkenin Hint Okyanusu kıyısında bulunan güneydoğusu, yabancı yatırımcılar açısından Orta ve Doğu Afrika'ya erişim için önemli bir geçiş güzergahını teşkil ederken, bahse konu bölgelerde yer alan ve açık denizlere çıkışı olmayan ülkeler açısından ise stratejik bir lojistik merkezidir. Bu bölgedeki Mombasa Limanı, Doğu Afrika'nın iç bölgelerine bağlanan kara ve tren yollarıyla tahıldan, yapı malzemesi ve petrole kadar çok çeşitli kargonun yükleme işleminin gerçekleştirildiği Kenya'nın tek uluslararası ve Doğu Afrika'nın en büyük limanıdır.

Doğu Afrika'da nispeten gelişmiş altyapısı ve ekonomisi, ülkeye yabancı yatırımcıları çekme hususunda Kenya'yı avantajlı bir konuma getirmiştir. Ancak buna rağmen, yabancı müdahalelere açık ve Avrupalılar tarafından domine edilen ekonomisi bazı komşuları tarafından Kenya'ya güven duyulmamasına neden olmaktadır. Bu tür jeopolitik avantajlar, sahip olan ülkelerin müzakere edebilirliğini güçlendirir. İthalat ve ihracat trafikleri Kenya'dan geçen ve denize çıkışı olmayan ülkeler, Kenya'da ortaya çıkabilecek olumsuz bir durumun ekonomilerini kırılgan bir duruma çevireceğini bilirler.³ Bu lojistik avantajına ek olarak, Kenya'nın Tanzanya ve Uganda ile birlikte sınırını paylaştığı dünyanın en büyük tropikal ve ikinci büyük tatlı su gölü olan Victoria Gölü'ne kıyısı bulunması, önümüzdeki dönemde küresel su politikaları konularında da bölgenin bahsi geçeceği tahmine müsaittir.

Kenya bayrağı, şerit halindeki siyah, kırmızı ve yeşil renklerin üzerinde bulunan "Maasai" kalkanından oluşmakta olup, ülkenin milli günü olarak kutlanan 12 Aralık 1963 tarihinde resmi olarak kabul edilmiştir. Bayrak üzerindeki siyah renk Kenya halkını, kırmızı renk bağımsızlık sürecinde dökülen kanı, yeşil renk ise ülkenin doğal güzelliklerini ifade etmektedir. (*Bknz. Görsel 2*)

---

³ Okumu, John J. "Some Thoughts on Kenya's Foreign Policy." *The African Review: A Journal of African Politics, Development and International Affairs*, vol. 3, no. 2, 1973, ss. 263–290. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/45341281>. Erişim Tarihi: 21 Aralık 2023.

İngilizce ve Doğu Afrika'da 80 milyonu aşkın insan tarafından kullanılan yerel dil "Svahili" resmi dil olarak kullanılmaktadır. Kenya, çok-etnili, çok-dinli ve mezhepli bir yapıdadır. Ülkenin büyük bir bölümü Hristiyan dinine mensup olmakla birlikte, 16. yüzyıla kadar özellikle ticaret yapan Arapların, 17. yüzyıldan 1895 yılında İngilizlerin hakimiyetine geçene kadar Umman Sultanlığı'nın kontrolünde bulunan Mombasa Vilayeti gibi, ülkenin kıyı kesiminde başta olmak üzere nüfusun yaklaşık %15'i Müslümandır.

Kenya'da en son nüfus sayımı 24-31 Ağustos 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Bu sayımda Kenya'nın nüfusu 47.564.296 olarak tespit edilmiştir.⁴ 2022 Dünya Bankası verilerine göre, nüfusu 54.027.487'dir.⁵ Kenya'da en büyük etnik grubu, ülkenin kurucu devlet başkanı Jomo Kenyatta'nın, oğlu ve dördüncü Cumhurbaşkanı Uhuru Kenyatta'nın da mensubu olduğu "Kikuyu"lardır. Onlarca etnik grup bulunan Kenya'nın diğer üç büyük etnik grubu ise; 2022 yılı ağustos ayında Cumhurbaşkanı seçilen William Samoei Ruto'nun da mensubu olduğu "Kalenjin"ler, Kenya siyasetinin önemli isimlerinden Raila Odinga'nın da mensubu olduğu "Luo"lar ve "Luhya"lar oluşturmaktadır.

İsmi, ülkenin ilk devlet başkanı Jomo Kenyatta'dan alan "Jomo Kenyatta Uluslararası Havalimanı (JKIA)"na yolcu taşımacılığı için 40'dan fazla havayolu ve kargo taşımacılığı için 25 adet hava kargo şirketi uçuş gerçekleştirmekte, bölgenin hem beşeri hem de ticari hareketliliğine büyük katkı sağlamaktadır. 46 yıldır hizmet veren, ülkenin bayrak taşıyıcı havayolu şirketi "Kenya Airways", 35'i Afrika Kıtası'nda olmak üzere 42 destinasyona⁶ uçuş gerçekleştirmekte ve hem yolcu hem de kargo taşımacılığı hizmeti vermektedir. Kenya Airways'in bir markası olan "Jambojet" Kenya içi uçuşlarıyla ülkenin turizm ve ticaret imkanlarını kolaylaştırmaktadır.

---

⁴ <https://www.knbs.or.ke/2019-kenya-population-and-housing-census-results/>, Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2023.

⁵ <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=KE>, Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2023

⁶ <https://corporate.kenya-airways.com/en/>, Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2023.

Kenya’da yerel para birimi Kenya Şilini’dir. Ülkede; elli, yüz, ikiyüz, beşyüz ve bin Şilin değerinde banknotlar (*Bknz. Görsel 3*) ile bir, beş, on, yirmi ve kırk Şilin değerinde madeni para kullanılmaktadır. 2010 yılında gerçekleştirilen anayasa değişikliğinin getirdiği yeni düzenlemelerden biri de, Kenya banknotlarının üzerinde “kişilerin” (2005 yılında yalnızca kurucu Başkanı Jomo Kenyatta’nın portresinin yer almasına dair alınan karara kadar, Kenya banknotlarının üzerinde kurucu Cumhurbaşkanı Kenyatta ve ikinci Cumhurbaşkanı Moi’nin portreleri yer alıyordu) portrelerinin bulunmaması kararıydı. Kenya’nın üçüncü Cumhurbaşkanı Mwai Kibaki, sözkonusu anayasa değişikliğinin öncesinde, 2002 yılında yaptığı seçim propagandasında bu hususu dile getirmiş ve kendi portresinin paranın üzerinde yer almayacağını dile getirmişti. Ancak, seçilmesinden yalnızca bir yıl sonra, 2003 yılında Kenya’nın 40. Yıldönümünün kutlamaları çerçevesinde çıkarılan kırk Şilinlik madeni paranın arka yüzünde Cumhurbaşkanı Kibaki’nin fotoğrafı yer almıştı.⁷ Bu uygulama, 2005 yılı sonrasında çıkarılan kırk Şilinlik paranın üzerine kurucu Başkanı Jomo Kenyatta’nın portresinin yer almasıyla sona ermişti.

Bu tarihsel süreç ışığında, yeni banknotlara dair düzenlemenin 31 Mayıs 2019 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmasının ardından, ülkede yeni banknotlar kullanılmaya başlanmıştır. Tüm banknotların ön yüzünde, Kenya’nın en bilinen yapılarından olan Kenya Uluslararası Konferans Merkezi (KICC)’nin fotoğrafı yer almaktadır. “Yeniden Doğan ve Müreffeh Kenya’nın” kuvvetleri olarak sayılan yeşil enerji, tarım, sosyal hizmetler, turizm ve yönetim temalarını sırasıyla elli, yüz, ikiyüz, beşyüz ve bin Şilinlik banknotlarda kullanılmış ve bu temalara ait fotoğraflar banknotların arkasında yer almıştır. Kenya’nın “Büyük Beş-Big Five” olarak her fırsatta dile getirdiği ve ülkenin ekonomisinin en önemli parçası olan vahşi yaşamdan, bufalo resmi elli Şilinlik, leopar resmi yüz Şilinlik, gergedan resmi ikiyüz Şilinlik, aslan resmi

---

⁷ <https://paukwa.or.ke/kecurrency-the-evolution-of-our-shillings/>, Erişim Tarihi: 1 Haziran 2023.

beşyüz Şilinin ve fil resmi bin Şilinin ön yüzündeki rakamlardan “0”ın içinde yer almaktadır.

Kenya'nın gayrisafi yurtiçi hasılası (GSYİH) 110,35 milyar ABD Doları, kişi başına düşen GSYİH ise 2.081,8 ABD Dolarıdır.⁸ Buna göre Kenya Doğu Afrika'nın ikinci, Sahraaltı Afrika'nın dördüncü, Afrika Kıtası'nın yedinci büyük ekonomisi konumundadır. Kenya, Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund-IMF) tarafından ekonomik büyüme tahmini %5.1'den %5.3'e yükseltilerek Doğu Afrika'da büyüme tahmini yukarı doğru revize edilen tek ülke olmuştur.⁹ GSYİH'sı 2021 yılında, Sahraaltı Afrika'da beklenen oran olan %4'ün aksine %7,5 oranında yükselmiştir. Bu yükselişte, Kovid-19 pandemisinin şokunu atlatan hizmet ve üretim sektörünün payı vardır.¹⁰

IMF tarafından, Kenya'nın Kovid-19 pandemisinin süren etkileri ve Ukrayna'daki savaşın yansımaları dahil olmak üzere 2022 yılının küresel şokları nedeniyle, büyük finansman ihtiyacı olduğu ifade edilmiş; resmi kaynaklarda Kenya'nın ekonomik programını desteklemek için politika tavsiyesi, finansman ve kapasite geliştirme teknik yardımı sağlandığı yer almıştır.¹¹

Kenya bir yandan 2022 yılında küresel ekonomik krizlerin etkilerini yaşarken, diğer yandan da ülkedeki seçim gündemi nedeniyle ekonomik zorluklar yaşamış; Kenya Merkez Bankası (Central Bank of Kenya-CBK) %5 (+/- %2,5 esneklikle) enflasyon hedefinden uzakta kalmış ve yasal mevzuatta yer alan görevlerinden biri olan fiyat istikrarını sağlamak üzere politika üretme noktasında zor bir yıl geçirmiştir. Dünya Bankası verilerinde, 2022 yılının mayıs ayında ürün fiyatlarında belirgin bir artış

⁸ <https://data.worldbank.org/country/kenya?view=chart>, Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2023.

⁹ <https://www.businessdailyafrica.com/bd/economy/kenya-only-economy-in-east-africa-economic-growth-review-4196874>, Erişim Tarihi: 26 Mayıs 2023.

¹⁰ <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099430006062288934/pdf/P17496106873620cc0a9f1073727d1c7d56.pdf>, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2023.

¹¹ <https://www.imf.org/en/Countries/KEN/kenya-qandas#How%20would%20you%20describe%20the%20overall%20program>, Erişim Tarihi: 26 Mayıs 2023.

yaşandığı; Kenya'daki nüfusun temel besin kaynağı unun fiyatının %23,8; sıvıyağ fiyatının 44,6; benzinin fiyatının ise %18,7 arttığı, 2016 yılının haziran ayında GSYİH'sının %50'sine denk gelen kamu borcunun, 2022 Mart ayı itibarıyla %67,8'ine çıktığı yer almaktadır.¹²

Kenya'da bütçe dönemi, 1 Temmuz-30 Haziran dönemini kapsamaktadır. Ulusal Hazine ve Ekonomi Bakanlığı, 2023-2024 yılı bütçesini yaklaşık 26 milyar ABD Doları olarak açıklamış; bütçede öncelik verilecek konular eğitim, altyapı, ulusal güvenlik, sağlık ve sosyal güvenlik olarak belirlenmiştir.

Kahve, çay, canlı bitki özellikle kesme gül, sebze ve meyve Kenya'nın başlıca ihraç ürünlerini; petrol, demir-çelik, elektrik ve elektronik malzeme, medikal ekipmanlar, her türlü tekstil ürünü, her türlü makine, kimyasal ve işlenmiş gıda başlıca ithalat kalemlerini teşkil etmektedir. Dünya Bankası'nın 2020 verilerine göre Kenya, ihracatını sırasıyla Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC), Hindistan Cumhuriyeti (Hindistan) ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)'den gerçekleştirmekte, ürünlerini ise sırasıyla Uganda, Pakistan İslam Cumhuriyeti (Pakistan) ve Birleşik Krallık (BK)'a ithal etmektedir.

Turizm gelirleri, Kenya ekonomisinin en önemli kalemlerinden birini teşkil etmekte, tarım ürünlerinin ihracatından sonra ikincil döviz kaynağını oluşturmaktadır. Ülkenin neredeyse her vilayetinde vahşi yaşamın sürdüğü milli parklar bulunmaktadır. Bunlar arasında haziran ve eylül ayları arasında Kenya ve Tanzania arasındaki büyük göçün izlenebildiği "Maasai Mara", Afrika fillerine evsahipliği yapan "Amboseli Milli Parkı", aslan nüfusunun yoğunluğuyla bilinen "Tsavo Milli Parkı", flamingo ve kuş gözlemiyle ünlü "Nakuru Milli Parkı", büyük bir suaygırı nüfusuna sahip gölüyle "Naivasha Milli Parkı", leopar ve zürafa yoğunluğuyla "Samburu Milli Parkı", Etiyopya'dan Mozambik Cumhuriyeti (Mozambik)'ne kadar uzanan "Büyük Rift Vadisi"nin Kenya'daki bölümü ve dünyada bir ülkenin başkenti sınırları içindeki tek milli

---

¹² <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099430006062288934/pdf/P17496106873620ce0a9f1073727d1c7d56.pdf>, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2023.

park olmasıyla bilenen “Nairobi National Park” en fazla ziyaret edilenlerdir. “Büyük Beş-Big Five” olarak adlandırılan fil, aslan, leopar, bufalo ve gergedandan oluşan vahşi yaşam gözlemi dışında, yıl boyu ılıman iklimiyle bilhassa aralık ve şubat ayları arasında Kenya’nın Hint Okyanusu kıyısında bulunan Mombasa, Kilifi ve Lamu Vilayetleri deniz turizmiyle ülke ekonomisinde büyük paya sahiptir.

Ülkenin başkenti Nairobi denizden 1795 metre, Kenya’nın en yüksek, Tanzania sınırları içerisinde yer alan Kilimanjaro Dağı’nın ardından Afrika’nın ikinci yüksek noktası olan Kenya Dağı (Mount Kenya) ise denizden 5199 metre yüksektedir. Kenya Dağı, 1997 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Dünya Mirası Listesi’ne eklenmiştir.¹³ Eliud Kipchoge gibi uzun mesafe atletleriyle bilinen Kenya’nın “Iten” beldesi atletlerin koşu kampı yapmak üzere geldikleri bir merkezdir.

Kenya, dünyada diğer 12 ülke ile Ekvator çizgisi üzerinde bulunmakta; güneşin doğuşu ve batışı çok kısa sürede gerçekleşmekte; tüm yıl içerisinde gündüz ve gece uzunlukları neredeyse hiç değişmemektedir. Tüm yıl boyunca ılıman bir iklim yaşanan Kenya’da, en yüksek sıcaklıkların yaşandığı aylar olan aralık, ocak ve şubat aylarında bile yağmurlu günlere rastlanmakta, en düşük sıcaklıklar 10-15 °C ile temmuz ve ağustos aylarında yaşanmaktadır. Yıl boyu hem yağışın hem de güneşli havanın yaşanması nedeniyle, Kenya’nın başkent Nairobi gibi yüksek ve ılıman iklimime sahip bölgelerinde bitki örtüsü çok çeşitlidir. Ülkenin kıyı bölgelerinde hava daha sıcak ve nemlidir.

Kenya’da mevsimler “kurak” ve “yağmurlu” olarak ayrılmaktadır. Ülkede “uzun yağmur mevsimi” olarak adlandırılan ve neredeyse gün boyu ya da gece boyu süren yağışlar nisan ve haziran ayları arasında yaşanmakta; ekim ayından başlayarak aralık ayına kadar süren “kısa yağmur mevsimi” ise gün içinde kısa süreli yağmurun yağdığı mevsim olarak ifade edilmektedir. Ülkenin kuzeyine doğru gidildikçe, yeşil bitki örtüsünün azaldığı yarı-kurak bir coğrafya görülmektedir.

---

¹³ <https://www.britannica.com/place/Mount-Kenya>, Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2023.

Kenya; Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İsviçre Konfederasyonu (İsviçre) ve Avusturya Cumhuriyeti (Avusturya) ile birlikte dünyada Birleşmiş Milletler (BM) ofisinin bulunduğu dört ülkeden biridir. Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ile Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programının (UN-HABITAT) merkezleri Nairobi'dedir. Kenya çevre konularını, 2013 yılında hayata geçirilen "Kenya Çevre Politikası" çerçevesinde dış politikasının sacayaklarından biri olarak görür; ¹⁴ Kenya'da UNEP ve UN-HABITAT yanında, Gıda ve Tarım Örgütü (the Food and Agriculture Organization-FAO), Uluslararası Çalışma Örgütü (the International Labour Organization-ILO), Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration-IOM), Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs -OCHA), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme-UNDP), UNESCO, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UN High Commissioner for Refugees-UNHCR), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (United Nations Children's Fund-UNICEF), Dünya Gıda Programı (World Food Programme-WFP), Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization- WHO) gibi pek çok BM ihtisas kuruluşun ülke ya da bölge ofisi bulunmaktadır.¹⁵

Bir "İngiliz Milletler Topluluğu-Commonwealth" ülkesi olan Kenya, Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA), Hükümetlerarası Kalkınma Otoritesi (IGAD), Afrika'nın Kalkınması İçin Yeni Ortaklık Ajansı (NEPAD) ve Doğu Afrika Topluluğu (EAC), Afrika Birliği (AfB) gibi örgütlerde de etkin rol oynamaktadır. Kenya, Somali ve Güney Sudan'da ortaya çıkan siyasi krizler konusunda IGAD ve AfB şemsiyesi altında, meşru ve uluslararası istişare mekanizmalarını işleten bir yol izlemeye özen göstermektedir. Kenya 17 Haziran 2020 tarihinde gerçekleştirilen oylama neticesinde,

---

¹⁴https://mfa.go.ke/wp-content/uploads/2022/03/Kenya_Foreign_Policy.pdf, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

¹⁵ <https://kenya.un.org/en/about/un-entities-in-country>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

2021-2022 dönemi için BM Güvenlik Konseyi (BMGK) geçici üyeliğine seçilmiş ve 2021 Ekim ayında Konseyin Başkanlığını geçici olarak devralmıştır.¹⁶ Kenya BMGK'nde 1973-1974 ve 1997-1998 dönemlerinde de temsil edilmiştir.

Kenya'nın kuzey vilayetleri Turkana ve Marsabit ile kuzeybatı vilayetleri Garissa, Wajir ve Mandera nispeten daha istikrarsızdır. Afrika kıtasında en çok sayıda mülteci barındıran ülkeler arasında bulunan Kenya'daki mülteci ve sığınmacıların çoğu %50 oranıyla Somali'den olup, bunun yanında %26,9'u Güney Sudan, %9,4'ü Demokratik Kongo ve %5,7'si Etiyopya'dan gelmiştir. Sudan, Ruanda, Eritre, Burundi, Uganda ve diğer milletler kökenli mülteciler ise 2023 Ocak ayının sonunda yapılan araştırmaya göre, 577.492 olan sığınmacı toplam nüfusunun %8'ini oluşturmaktadır. Bu nüfusun büyük bir çoğunluğu Kenya'da bulunan Dadaab ve Kakuma mülteci kamplarında, %16'sı ise başkent Nairobi'nin kırsalında yaşamaktadır. Sığınmacıların %46,9'u 18-59 yaş aralığındadır.¹⁷

Somali ve Güney Sudan'a komşu, Somali'ye yakın Garissa Vilayeti'nde Dadaab Mülteci Kampı bulunmaktadır. UNHCR'in verilerine göre, adigeçen kamp 233.828 kayıtlı mülteci ve sığınmacıya evsahipliği yapmakta, bahsekonu kamp için halen 105.280 kişi kayıt altına alınmak için beklemektedir. Dadaab Mülteci Kampı, 1991 yılında Somali İç Savaşı'ndan kaçan siviller için kurulmuş, ikinci büyük sığınmacı dalgası 2011 yılında meydana gelen kuraklık ve açlık nedeniyle yaşanmıştır.¹⁸ UNHCR'in yayımladığı raporda, bölgeye düşen yağmurun son yıllarda azalması ve değişen iklim koşulları nedeniyle Afrika Boynuzu'nun büyük bir kuraklıkla karşı karşıya kaldığı; çatışma, istikrarsızlık ve iklimin bölgedeki toplulukları yerinden etmeye devam ettiği, kuraklıktan etkilenen bölgelerden Kenya'ya yalnızca Nisan ayında 159.443 kişinin daha geldiği rapor

---

¹⁶ <https://mfa.go.ke/kenya-successfully-concludes-her-presidency-of-the-un-security-council/>, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2023.

¹⁷ <https://www.unhcr.org/ke/wp-content/uploads/sites/2/2023/02/Kenya-Refugee-Population-Statistics-Package-31-January-2023.pdf>, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2023.

¹⁸ <https://www.unhcr.org/ke/dadaab-refugee-complex>, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2023.

edilmiştir.¹⁹ Sözkonusu kamptaki nüfusun artması ve Somali'nin güneyi ile Kenya'nın kuzeybatı bölgesini ekonomik olarak bağlamasıyla zaman zaman terör kaynaklı sorunlar ve kaçakçılıkla anılmaktadır.

Kenya'nın Güney Sudan sınırında bulunan Turkana Vilayeti'nde 1992 yılında kurulan Kakuma Mülteci Kampı bulunmaktadır. Keza, UNHCR'ın verilerine göre, adigeçen kamp özellikle Güney Sudan, Somali, Demokratik Kongo ve Etiyopya'dan olmak üzere 252.066 kayıtlı mülteci ve sığınmacıya evsahipliği yapmaktadır.

Kenya Hükümeti'nin güvenlik mülahazaları, çevre ve ekonomiye verdiği yük nedeniyle Dadaab ve Kakuma kamplarını kapatma kararını dillendirmesi hem mülteciler hem de uluslararası toplum nezdinde endişe yaratmıştır. Dönemin Cumhurbaşkanı Kenyatta'nın 2016 yılında Bağımsızlık Günü (Madaraka Day) kutlamaları kapsamında yaptığı konuşmasında, Dadaab kampının kapatılması hususunda hükümetinin "acı veren" bir adım attığını; bunun bir "gaddarlık"tan kaynaklanmadığı; bu kararı almanın zor olduğunu ancak güvenlik ve milli çıkarlarının bunu gerektirdiğini ifade etmişti.²⁰

Kenya Hükümeti, 2021 tarihli Mülteciler Yasasını 23 Kasım 2021'de Resmi Gazete'de yayımlanmış ve yasa, yayımlanmasının 90 gün sonrasında, 22 Şubat 2022'de yürürlüğe girmiştir.²¹ Sözkonusu yasa, sığınmacıların Kenya'daki yasal statüsü, kayıt altına alınması, Kenya toplumuna entegrasyonu, ülkenin ekonomisine ve ticaretine iş gücüyle ve çalışma izniyle katılımını amaçlamaktadır. Her ne kadar gönüllü dönüş programları ve kamptan büyük şehirlere yaşanan göç nedeniyle nüfus azalsa da, adigeçen kamplar halen çok sayıda mülteciyi barındırmaktadır.

UNICEF'in verilerine göre, Etiyopya, Kenya ve Somali bölgesinde 23 milyondan fazla insanın güvenli gıdaya erişimi bulunmamakta; Afrika Boynuzu'ndaki çocuklar

---

¹⁹ <https://reporting.unhcr.org/document/4909>, Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.

²⁰ <https://nation.africa/kenya/news/president-kenyatta-s-madaraka-day-speech-1203810>, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2023.

²¹ https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Migration/CallEndingImmigrationDetentionChildren/CSOs/RefugeeConsortium_of_Kenya_Annex1.pdf, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2023.

benzeri görülmemiş büyük boyutta açlık, yerinden edilme, istikrarsızlık ve su kıtlığı yaşamakta; 5 yaşın altındaki 7 milyondan fazla çocuk yetersiz beslenmekte ve 1,9 milyondan fazla çocuk ise yetersiz beslenme nedeniyle ölüm riskiyle karşı karşıyadır.²²

Kenya, 1983 yılından bu yana IOM üyesi olup, IOM'un Kakuma ve Dadaab mülteci kamplarında ofisleri bulunmaktadır. Bu anlamda, uluslararası toplumun Kenya'yı, bölgedeki sığınmacı sorunu nedeniyle yaptıkları yardımlarda üs olarak kullandığı söylenebilir.

Kenya'da ilköğretim 2003, ortaöğretim ise 2008 yılında ücretsiz hale getirilmiştir. Yaklaşık on altı milyon öğrenci, beşyüz bin öğretmen ve doksan bin eğitim kurumu bulunan Kenya'da eğitim sistemi 2022 yılında eğitim 2-6-6-3 sistemine dönüştürülmüş, 2 yıl okul-öncesi, 6 yıl ilköğretim, 3 yıl ortaöğretim ve 3 yıl lise düzeyinde eğitim verilmesi kararlaştırılmıştır. Kovid-19 pandemisinin getirdiği kısıtlamalar nedeniyle okulların kapanması, Kenya'da eğitimde kaybolan yıllara ve öğrenciler arasındaki fırsat eşitsizliğinin derinleşmesine neden olmuştur. Kenya'da uzaktan eğitim altyapısının ve öğrenciler ile eğitimcilerin çok büyük bir kısmının sözkonusu teknolojik cihazlara, elektrik ve internet bağlantısına sahip olmaması, halihazırda ekonomik nedenlerle altyapısal sorunları bulunan eğitim sistemindeki olumsuzlukları artırmıştır. Bu nedenlerle, ikinci dört yıllık döneminin neredeyse yarısında pandeminin hâkim olduğu, Kenya'nın dördüncü Cumhurbaşkanı Uhuru Kenyatta'nın son bütçe dönemi olan 2022-2023 bütçesinde en büyük pay eğitime ayrılmıştı.²³

Dünya Bankası tarafından 2022 yılının Mayıs ayında yayımlanan raporda, öğrenim seviyesi açısından vilayetler arasında farklılıklar bulunduğu; kuzey ve kuzeydoğu vilayetlerinde hem eğitime erişimin hem de eğitim kalitesinin düşük olduğu; son yıllarda ilköğretimde kız ve erkek öğrenci sayısındaki farklılıklar giderilse de, kız

---

²² <https://www.unicef.org/press-releases/horn-africa-over-7-million-children-under-age-5-remain-malnourished-across-ethiopia>, Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.

²³ <https://www.the-star.co.ke/news/2022-04-07-education-gets-sh5444-billion-in-uhurus-last-budget/>, Erişim 31 Mayıs 2023.

öğrencilerin erkek öğrencilerden daha önce okuldan ayrıldıkları; eğitim açısından dezavantajlı durumda bulunan kuzeydoğu ve kıyı kesimindeki okullarda cinsiyet eşitsizliğinin bulunduğu; fakirlik, yüksek okul ücretleri, zayıf altyapı, uzak mesafe, güvenli olmayan okul ortamı, artan oranda şiddet ve cinsel istismar gibi nedenlerin kız çocuklarının okula gitmesinin önündeki engeller olduğu yer almaktadır.²⁴ Ülkedeki devlet okullarının yanısıra, başkent Nairobi’de birçok uluslararası kuruluşun bölge ofisinin, uluslararası şirketin ve ülkelerin dış temsilciliklerinin bulunması nedeniyle hem yabancıların hem de gelir seviyesi yüksek yerel halkın çocuklarının eğitim gördüğü İngiliz, Fransız, Alman, Amerikan, Hollanda ve İsveç müfredatını uygulayan uluslararası özel okullar da bulunmaktadır.

Kenya’da ileri gelen medya grupları arasında Doğu Afrika’nın en yüksek tirajlı gazetelerinden biri olan “Daily Nation”, Doğu Afrika bölge ülkelerinde de yayımlanan haftalık “The East African” ve iş gazetesi “Business Daily”yi yayımlayan, aynı zamanda NTV adlı televizyon kanalının sahibi “Nation Media Group”; “The Standard” adlı gazete ile KTN televizyonunun sahibi olan “Standard Group” ve “Radio Africa Group”un bir parçası olan “The Star” gazetesi yer almaktadır. Kenya’da halen, her kesimden Kenyalının internete erişimi aynı düzeyde olmadığı için gazete basımı yaygın olup, gündem basılı yayımlardan takip edilmektedir.

Kenya mevzuatı gereğince, seçimlerde valilik, senatörlük ve milletvekilliği makamlarına aday olmak isteyen Cumhurbaşkanının atamasıyla göreve gelmiş Bakan, Bakan Yardımcısı ve Müsteşarlar dahil olmak üzere tüm kamu görevlileri seçimlerden altı ay önce görevlerinden istifa etmek zorundadırlar. Kenya’da Cumhurbaşkanı seçilebilmek için, ülke genelinde kullanılan oyların %50’sinden bir fazlasının alınması ve 47 vilayetin en az 24’ünde kullanılan oyların en az %25’inin alınması gereklidir. Bu

---

²⁴ Mathenge, Naomi Muthoni; vd., “Kenya Economic Update : Aiming High - Securing Education to Sustain the Recovery (English)”, **World Bank Group**, 2022, Vol. 25., s. <http://documents.worldbank.org/curated/en/099430006062288934/P17496106873620ce0a9f1073727d1c7d56>, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2023.

şartlar sağlanamazsa, 30 gün içinde ilk turda en yüksek oyu alan iki aday arasında seçimler yenilenir. Resmî sonuçlar seçim gününden en geç bir hafta içerisinde ilan edilir, akabindeki bir hafta içerisinde ise resmi itiraz Anayasa Mahkemesi'ne taşınır. Resmi itirazı takip eden 14 gün içerisinde, Anayasa Mahkemesi itirazın uygun bulunup bulunmadığına dair kararını açıklar. Anayasa Mahkemesince itirazın uygun bulunması durumunda iki ay içerisinde seçimler yenilenir.

Kenya'da askerlik hizmeti gönüllülük esasına dayalıdır. Kenya'nın kara, hava ve donanma gücü bulunmaktadır. Kenya Cumhurbaşkanı, Kenya Savunma Kuvvetleri'nin başkomutanı olup, Genelkurmay Başkanı'nı, Yardımcılarını ve Kuvvet Komutanlarını atar. Genelkurmay Başkanı ise Kenya Cumhurbaşkanı'nın askeri konularda başdanışmanıdır. Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı Yardımcısı, Savunma, Dışişleri, İçişleri, Adalet Bakanları ile Ulusal İstihbarat Servisi Başkanı, Genelkurmay Başkanı ve Ulusal Polis Teşkilatı Genel Müfettişi'nden oluşan Ulusal Güvenlik Kurulu, Meclis'in onayıyla bölgesel ve uluslararası barışı destekleme operasyonları için Kenya kuvvetlerini yurtdışında, yabancı kuvvetleri de Kenya'da konuşlandırabilir. Cumhurbaşkanı'nın Ulusal Güvenlik Danışmanı, Kenya Anayasası'na göre parlamentoya ülkenin güvenlik durumuna ilişkin yıllık rapor vermek zorunda olan Ulusal Güvenlik Kurulu'nun sekreteryaya görevini üstlenir.²⁵ Ulusal Güvenlik Danışmanı'na ilaveten bir de Ulusal Güvenlik Danışman Yardımcısı bulunmaktadır.

Kenya 2012 yılından bu yana, AfB tarafından 2007 yılında Barış ve Güvenlik Konseyi kararıyla kurulan "Somali'deki Afrika Birliği Misyonu (the African Union Mission in Somalia-AMISOM)"na resmi olarak katkı sağlamaktadır.²⁶ Dadaab Mülteci Kampı'nda insani yardımda bulunan çalışanların, Kenya'nın turistik kıyı vilayeti Lamu'da bir çiftin ve bir Fransız kadın turistin kaçırılması gibi olayların ardından, 2011

---

²⁵ <https://www.klrc.go.ke/index.php/constitution-of-kenya/155-chapter-fourteen-national-security/part-1-national-security-organs/409-240-establishment-of-the-national-security-council>, Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.

²⁶ <https://amisom-au.org/kenya-kdf/>, Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.

yılında Kenya yerel dili Svahili’de “ülkeni koru” anlamına gelen “Linda Nchi” Operasyonu başlatılmış, akabinde BM ve AfB Kenya’yı AMISOM’a katılması yönünde davet etmiştir. Kenya kuvvetleri 22 Şubat 2012 tarihinde resmi olarak AMISOM’a entegre olmuştur.²⁷ BM Güvenlik Konseyi’nin 2628 sayılı Kararıyla AMISOM yerini 1 Nisan 2022 tarihinden itibaren Afrika Birliği Somali Geçiş Misyonu (African Union Transition Mission in Somalia-ATMIS)’na bırakmış²⁸, Kenya adigeçen Misyon’u askeri birliğiyle desteklemeye devam etmektedir.

Somali ve Kenya arasındaki sınır denetiminin azlığı, bölgedeki genel istikrarsızlık, işsizlik ile yoksulluk radikalleşmenin ve adi suç eğilimlerinin yükselmesine neden olmaktadır. Kenya ekonomisinin önemli bir parçası olan turizm ve insani yardım faaliyetleri için ülkeye gelen yabancıların kaçırılması dahil bölgede yaşananlar ile kuzey ve kuzeydoğu vilayetlerinde görev yapan kamu görevlilerine yapılan saldırılar Kenya’nın hem terör hem de Somali ile ikili ilişkilerinin gündeminde sıklıkla yer almaktadır.

21 Eylül 2013 tarihinde Başkent Nairobi’deki “Westgate” alışveriş merkezine saldırı düzenlenmiştir. Nairobi’nin merkezinde yer alan Westgate alışveriş merkezine ismi uygun bir şekilde verilmişti. Bir İsraili şirketin sahip olduğu, tasarımcıların butiklerine, ünlü “fast-food” restoranlarına, kahve mekanlarına, Apple satıcısına, kumarhaneye ve kilometrelerce ötedeki en iyi suçiciye evsahipliği yapan, kapılarından içeri girildiğinde fakirlikten zenginliğe atılan bir adımdı. 21 Eylül 2013’teki saldırıda El-Şebab mensubu 5 silahlı kişi bu kapılardan ateş ederek girerek 67 kişiyi öldürdü. Ölen bu kişiler Kenya’nın kozmopolit elitinin mükemmel bir kesitini ortaya koyuyordu. Aralarında dönemin Cumhurbaşkanı Uhuru Kenyatta’nın yeğeni ve nişanlısının bulunduğu 48 Kenyalı, 4 Britanyalı, 3 Fransız, 3 Hintli, biri diplomat 2 Kanadalı, Avustralyalı mimar ile Hollandalı hamile kız arkadaşı, 78 yaşında Ganalı şair, UNICEF

---

²⁷ <https://mod.go.ke/kenya-in-amisom/>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

²⁸ <https://amisom-au.org/amisom-background/>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

mensubu Perulu yönetici, 1 Güney Afrikalı, bir Güney Koreli ve 29 yaşında Trinidad Tobagolu Oxford ekonomi mezunu hayatını kaybetmişti.²⁹

Açık kaynaklarda, bahsekonu saldırının sorumluluğunu El-Şebab'ın aldığı, "Kenya'nın Somali'deki kuvvetlerini çekmesi hususunda uyarıldığı, Kenya kuvvetlerinin Somali'de bulunmasının sonuçlarının kötü olacağı, Somali'deki savaş alanının Kenya'ya taşınmasının zamanının geldiği" şeklinde ifadelerin Twitter (X) üzerinden paylaşıldığı yer almıştır.³⁰ Bu saldırı Kenya tarihinde, 7 Ağustos 1998 tarihinde Tanzania'nın başkenti Darüsselam ve başkent Nairobi'deki ABD Büyükelçiliklerine neredeyse eşzamanlı yapılan saldırıdan sonraki ilk büyük terör saldırısı olarak yer almıştır. Sözkonusu saldırının Kenya'nın Somali'de bulunan AMISOM kuvvetlerine katkı sunmaya başlaması ve 4 Mart 2013 tarihindeki seçimlerle Cumhurbaşkanlığına seçilen Uhuru Kenyatta'nın göreve gelmesinden kısa bir süre sonra gerçekleşmesi dikkat çekmiştir.

Yaklaşık bir buçuk yıl sonrasında, 2 Nisan 2015 tarihinde Nairobi'nin Somali sınırındaki Garissa Vilayeti'nde bulunan üniversiteye bir saldırı gerçekleştirilmiş ve 148 kişi hayatını kaybetmiştir. Basında, El Şebab'ın "üniversiteye Kenya'yla savaşta olmaları nedeniyle" saldırdığı yer almıştır.³¹

15 Ocak 2019 tarihinde, başkent Nairobi'de yabancıların konakladığı otelden ve yabancı şirketlerin ofislerinden oluşan "DusitD2 Complex"e bir saldırı gerçekleştirilmiş; biri ABD vatandaşı olmak üzere 21 kişi hayatını kaybetmiştir. Basında, El-Şebab'ın sözkonusu saldırıyı "ABD Başkanı Donald Trump'ın Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıması" kararı nedeniyle gerçekleştirdiği yer almıştır.³²

5 Ocak 2020 tarihinde ise, ABD'nin Kenya'nın kıyı şeridinde bulunan Manda Koy'unda bulunan askeri hava üssüne bir saldırı gerçekleştirilmiştir. DusitD2 ve hava

---

²⁹ Alex Perry, **The Rift A New Africa Breaks Free**, London, Weidenfeld&Nicolson, 2015, s. 327.

³⁰ <https://www.theguardian.com/world/2013/sep/21/kenya-mall-attack-al-shabaab>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

³¹ <https://www.bbc.com/news/world-africa-32169080>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

³² <https://www.reuters.com/article/kenya-security-militants-idINL8N1ZG60H>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

üssüne gerçekleştirilen saldırılara dair, ABD Dışışleri Bakanlığı'nın resmî sitesinde "Rewards for Justice (Adalet için Ödül) programı" çerçevesinde saldırıların faili/faillerinin bulunmasına yardımcı olacak bilgiye para ödülü verileceğine dair duyuru yayımlanmıştır.^{33 34}

BMGK'nın Somali'deki silah ambargosunun devamına ilişkin 2607 sayılı kararı uyarınca uzmanlar panelince yayımlanan raporda, El-Şebab'ın Kenya güvenlik kuvvetleri, kurumları ve sivillere karşı yaptıkları saldırılarla önemli bir tehdit oluşturmaya devam ettiği; Kenya'da 2022 yılında "yerel olmayan" ve güvenlik güçleri dahil olmak üzere belirli kişileri hedef alan en az 7 saldırı gerçekleştirdiği; Kenya'nın kıyı kesiminde yer alan Lamu ile Somali sınırında yer alan Mandera Vilayeti'nde 11 sivilin ölmesiyle sonuçlanan iki saldırı gerçekleştirdiği; keza yine Lamu Vilayeti'nde bir polis merkezine saldırarak dört polisin ölmesine neden olduğu; bir inşaat alanında beş sivilin ölmesiyle sonuçlanan saldırının sorumluluğunu üstlendiği; 2019 yılında iki Kübalı doktorun kaçıırılması hadisesini hatırlatarak, keza yine Mandera Vilayeti'nde bir sağlık görevlisinin El- Şebab militanı olduğu düşünölen silahlı kişilerce kaçıırıldığı yer almaktadır.³⁵

Kenya-Somali arasında güvenlik konularının yanısıra, Hint Okyanusunda Deniz Yetki Alanlarının sınırlarının belirlenmesi konusundaki uyuşmazlık bulunmaktadır. Kenya'nın Shakani ile Somali'nin Kaambooni bölgeleri arasındaki deniz sınırlarının belirlenmesi hususundaki iki öлке arasındaki müzakerelerin durdurulması ve Somali tarafından sözkonusu uyuşmazlığın Uluslararası Adalet Divanı (ICJ)'na taşınmasıyla, iki öлке arasındaki her anlamda gergin seyreden ilişkiler yeni ekonomik ve politik sorunlar

³³ <https://www.state.gov/rewards-for-justice-reward-offer-for-information-on-mohamoud-abdi-aden-and-others-responsible-for-the-2019-attack-on-dusitd2-hotel-complex-in-nairobi-kenya/#:~:text=The%20U.S.%20Department%20of%20State's,committed%2C%20attempted%20or%20conspired%20to>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

³⁴ <https://www.state.gov/rewards-for-justice-reward-offer-for-information-on-maalim-ayman-and-others-responsible-for-2020-attack-on-manda-bay-airfield-in-kenya/>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

³⁵ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N22/638/44/PDF/N2263844.pdf?OpenElement>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

doğuracak şekilde daha da kötüleşmiştir. Kenya ve Somali arasında kötüleşen ilişkilerin bölgenin istikrarını ve halihazırda kırılgan olan güvenliğini zedeleyeceği tahmine müsaittir. Deniz yetki sınırları uyuşmazlığına konu bölgede hidrokarbon alanların varlığı, doğrudan doğruya olmasa da petrol şirketleri ve sözkonusu şirketlerle akdedilen anlaşmalar üzerinden ABD, BK ve Fransa Cumhuriyeti (Fransa)'nın sürece müdahil olmasına, sözkonusu davayı yalnızca ekonomik sebeplerle değil, politik nedenlerle de takip etmelerine neden olmuştur. ABD sözkonusu dava sürecini, özellikle Somali'deki El-Şebab varlığı nedeniyle halihazırda Doğu Afrika'daki varlığı nedeniyle takip etmiştir. Bahsekonu uyuşmazlık, ilişkileri özellikle güvenlik boyutunda gergin giden iki komşu ülkenin bulunduğu Doğu Afrika ve Afrika Boynuzu bölgesinde olabilecek bir çatışmanın küresel yansımalarının olabileceği gerçeği 2021 yılında Katar Devleti'nin arabulucu rol üstlenmesiyle anlaşılabilir. Her ne kadar iki ülke arasında uçuşların başlaması gibi sürecin başka alanlara tımandırılmamasına yönelik gelişmeler kaydedilse de uyuşmazlığa çözüm bulunamamış, ICJ'in 12 Ekim 2021 yılında verdiği karar her iki tarafından da tam olarak beklentisini yansıtmamıştır. ³⁶(*Bknz. Görsel 4*) Kenya ve Somali arasında yaşanan gerginlikler; Kenya siyasi gündeminde iki ülkenin karşılıklı Büyükelçiliklerini kapatma, içişlerine karışma ithamları ve sınır geçişlerini azaltma önlemleri gibi hadiselerin yaşanmasına sebebiyet vermektedir.

Kenya ilaveten, Doğu Afrika'daki krizlere acil müdahale, barışı destekleme operasyonları, krizlerin önlenmesi ve çözümü alanında faaliyet göstermek üzere kurulan Doğu Afrika Hazır Kuvvetleri'ne (Eastern Africa Standby Force-EASF) evsahipliği yapmakta³⁷ ve Burundi Cumhuriyeti (Burundi), Komorlar Birliği (Komorlar), Cibuti Cumhuriyeti (Cibuti), Etiyopya, Ruanda Cumhuriyeti (Ruanda), Seyşeller Cumhuriyeti (Seyşeller), Somali, Sudan ve Uganda ile birlikte kuvvet katkısında bulunmaktadır.

---

³⁶ <https://www.bbc.com/news/world-africa-58885535>, Erişim Tarihi: 11 Aralık 2023.

³⁷ <https://www.easfcom.org/index.php/en/about-easf>, Erişim Tarihi 28 Mayıs 2023.

2. KENYA'NIN ANAYASAL DÜZENİ VE SİYASAL GELİŞİM SÜRECİ VE 2022 YILI CUMHURBAŞKANLIĞI VE YEREL YÖNETİM SEÇİMLERİ

Kenya'da yerel düzeyde örgütlenmiş, kabile, toplumsal azınlık ve bölgeyi temsil eden birçok siyasi hareket bulunmaktadır. Sözkonusu siyasi hareketler, özellikle kabile örgütlenmesi bağlamında biraraya gelerek ulusal partileri oluşturmaktadır.³⁸ Bu çerçevede, Kenya iç siyasetinde siyasilerin hangi kabileden olduğu ve kabilelerin yoğun yaşadığı bölgeler ile oranları geniş yer almaktadır.

Kenya'nın kurucu devlet başkanı Jomo Kenyatta, 1964 yılından 22 Ağustos 1978 tarihindeki ölümüne kadar Kenya'nın ilk Cumhurbaşkanı olarak görev yapmıştır. Kurucu Cumhurbaşkanı Jomo Kenyatta ve Oginga Odinga Kenya'nın bağımsızlık yolunda önemli siyasi figürleriydi. Daha sonradan muhalefet lideri olan Oginga Odinga, Kenya'nın ilk Cumhurbaşkanı Yardımcısı olarak görev yapmıştır.

Bu iki siyasi figürün oğulları Uhuru Kenyatta ve Raila Odinga, Kenya iç siyasetinin her dönemine damga vurmuştur. Uhuru Kenyatta, 2013 yılından 2022 yılının Eylül ayına kadar Kenya'nın dördüncü cumhurbaşkanlığını yapmış, Raila Odinga ise 2008 yılından 2013 yılına kadar Başbakanlık görevinde bulunmuş, bu dönemde kapsamlı anayasa değişikliğiyle Kenya'nın yeni anayasasının hazırlanmasında kilit rol üstlenmiştir. Raila Odinga, 2013 ve 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanan Kenyatta'nın rakibi olmuştur.

Odinga ana muhalefet lideri konumundayken 2018 Mart ayında dönemin Cumhurbaşkanı Kenyatta ile biraraya gelerek, Kenya siyasi tarihinin dönüm noktalarından biri olarak kabul edilen, ülkede etnik düşmanlık ve rekabetin sona erdirilmesi, yolsuzlukla mücadele ve gelirin adil dağılımının sağlanması temel hedefleri

---

³⁸ Elischer S. Kenya: The Ubiquity of Ethnic Parties, **Political Parties in Africa: Ethnicity and Party Formation**, Cambridge, Cambridge University Press, 2013, s. 43. doi:10.1017/CBO9781139519755.004

doğrultusunda halk tarafından “tokalaşma” olarak tanımlanan “Building Bridges” girişimine öncülük etmiştir.³⁹ Bu tarihten itibaren Kenyatta ile Odinga arasında yakın bir siyasi işbirliği tesis edilmiş, dönemin Cumhurbaşkanı Kenyatta’nın üçüncü kez Cumhurbaşkanı adayı olamaması nedeniyle 2022 yılının Ağustos ayında gerçekleştirilen seçimlerde ise Kenyatta döneminin Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Kenya’nın yeni Cumhurbaşkanı William Samoei Ruto’ya karşı Uhuru Kenyatta tarafından desteklenmiştir.

Cumhurbaşkanı Ruto ve muhalefet lideri Raila Odinga 2022 seçimlerine çeşitli partilerden oluşan iki koalisyon etrafında örgütlenerek girmiştir. Ruto, Birleşik Demokratik İttifak (UDA) Partisi etrafında “Kenya Kwanza” ittifakını, Odinga ise Turuncu Demokratik Hareket (ODM) Partisi etrafında “Azimio” ittifakını kurmuştur.⁴⁰

Özetle, Raila Odinga, siyasi hayatında 1997 yılında Kenya’nın ikinci Cumhurbaşkanı Daniel Arap Moi’nin, 2007 yılında Kenya’nın üçüncü Cumhurbaşkanı Mwai Kibaki’nin, 2013 ve 2017 yıllarındaki seçimlerde Kenya’nın dördüncü Cumhurbaşkanı Uhuru Kenyatta’nın ve 2022 yılında ise Kenya’nın beşinci Cumhurbaşkanı William Samoei Ruto’nun kazandığı seçimlerde kaybetmiştir.

Kenya’da müteakip seçimler, Cumhurbaşkanlığı, Ulusal Meclis, Senato ve yerel seçimler dahil olmak üzere, 2027 Ağustos ayında yapılacaktır.

---

³⁹ Philip Onguny, “The politics behind Kenya’s Building Bridges Initiative (BBI): Vindu Vichenjanga or sound and fury, signifying nothing?”, *Canadian Journal of African Studies / Revue canadienne des études africaines*, s. 557, 2020, DOI: 10.1080/00083968.2020.1832898.

⁴⁰ https://www.theafricareport.com/186452/kenya-whos-who-in-raila-odingas-azimio-la-umoja-alliance/?gclid=Cj0KCQiA7aSsBhCiARIsALFvovxnqnrTP59ePfxlZE6ZrlddcJSsIKkC6VNCrSOFp8M2vQBLyK5tZ8aAu0yEALw_wcB, Erişim Tarihi: 2 Haziran 2023.

3. KENYA’NIN CUMHURBAŞKANLARI VE DÖNEMLERİNDE DIŞ POLİTİKA’YA DAİR YAŞANAN ÖNEMLİ GELİŞMELER

3.1. Jomo Kenyatta (1964-1978)

Uluslararası sistemin Soğuk Savaş gündeminin etkisinde olduğu bu dönemde, Jomo Kenyatta’nın dış politika eylem ve yaklaşımları Kenya’nın ekonomi ve güvenliğine dair çıkarlarının korunmasını amaçlamıştır. Her ne kadar Somali ile ilişkilerinde görünür bir gerginlik yaşansa da, Kenya komşuları ve bölgesindeki aktörlerle iyi ilişkiler geliştirmeye çalışmıştır.

Bu dönem, ülkenin bağımsızlığını önceleyen, bölge ülkelerinin de bağımsızlığının Kenya’nın bağımsızlığından ayrı görülmediği, ülkenin yurtdışında prestijinin oluşturulması çabalarını kapsamaktadır. Henüz bir dış politika belgesi olmaması nedeniyle, kurucu lider Kenyatta’nın görüşleri ve partisinin manifestosunun Kenya’nın dış politikasının önceliklerini belirlediği söylenebilir.

1962 yılına kadar “British Kenya” olarak anılan, 1963 yılında BK’dan bağımsızlığı ilan ederek egemen bir devlet olan Kenya’da, 1964 yılında cumhuriyet ilan edilmiştir. Soğuk Savaş’ın yaşandığı yıllara denk gelen bu dönemde, Kenya “Bağılantısızlar Hareketi” içinde yer almış, sömürgeciliğe karşı çıkarak Afrika’da birliğin kurulması çabalarının içinde yer almıştır. 1967 yılında, Tanzanya, Uganda ve Kenya’nın kurduğu EAC ve 1963 yılında Etiyopya’nın başkenti Addis Ababa’da kurulan Afrika Birliği Örgütü’ne entegre olması bu çabalara örnek teşkil etmektedir.

Ortak saygı, eşitlik ve işbirliğinin olduğu ilişkiler kurma arzusunda olan Kenya, 16 Aralık 1963’te BM üyeliğine kabul edilmiştir. O dönemde, Kongo’da devam eden iç kargaşa için Jomo Kenyatta’nın başkanlığında Nairobi’de Kongo Uzlaştırma Komisyonu⁴¹ oluşturulmuştur. Bu çabalar, önümüzdeki dönemde sıkça karşımıza çıkacak

---

⁴¹ Howell, John. “An Analysis of Kenyan Foreign Policy.” *The Journal of Modern African Studies*, vol. 6, no. 1, 1968, ss. 29–48. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/158675>. Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.

bölgesel kriz ve çatışmalardaki Kenya'nın dahli ile arabuluculuk rollerine ilk örneklerden birini teşkil etmiştir.

1963 ile 1972 yılları arasında BK, Kenya'nın ekonomik ve teknik destek aldığı en büyük kaynak ülke olmayı sürdürmüştür. İlk dönemlerde, yardım alınan ülke kaynağı çeşitlendirilmemiş; donör ülkelerce tamamlanan projelerin Kenya Hükümeti'ne bırakılması durumunda yönetsel sorunlarla ve birçok farklı ülkeden temin edilen makine ve teçhizatının bakımının yaptırılması ve yedek parça ihtiyacının karşılanması hususunda zorluklarla karşılaşılabilirdi düşünülüş, bu çerçevede Rus kredisi, yardımı ve ürünü reddedilmiştir.

Potansiyel Rus etkisi, ülkedeki İngiliz ticari ve endüstriyel çıkarlarına bir tehdit arz etmiştir. Kenya'da İngiliz çıkarlarını koruma, Kenya'nın bağımsızlığının bedelini teşkil eden anlaşmaların bir parçasıydı.⁴² Kenya'da milli ekonomik kalkınmanın, kurucu Başkan Kenyatta'nın döneminden günümüze kadar yabancıların yardımına bağlandığını söylemek yanlış olmaz. Bu minvalde, yabancı yatırımcının ülkeye çekilmesi için istikrarlı ve ani çıkışların olmadığı bir dış politika yürütmenin baskısı ile Kenya'nın sömürgecilik geçmişinin de getirdiği Batılı ülkelere bağımlı olma durumu "Kenya'nın dış politikasının oluşmasında ekonomik gelişmenin önemli bir faktör olarak yer aldığı ve Kenya'nın kendisine yardım eden ülkelerle ilişkilerini bozacak dış politika söylemlerine yeltenmeyeceği"⁴³ görüşlerini gündemde tutmuştur.

3.2. Daniel Arap Moi (1978-2002)

Kurucu Cumhurbaşkanı Kenyatta'nın 22 Ağustos 1978 tarihindeki ölümü üzerine Cumhurbaşkanı olan Daniel Arap Moi, Kalenjin etnik kökenindedir. Kenya Anayasasına göre, Kenyatta'nın ölümü nedeniyle 90 gün içinde seçimlerin yenilenmesi gerekmektedir

---

⁴² Okumu, John, 1973, ss. 263–290.

⁴³ Howell, John, 1968, ss. 29–48.

ancak Cumhurbaşkanlığı için başka bir adayın olmaması nedeniyle Moi, 14 Ekim 1978 tarihinde yemin ederek görevine başlamıştı.

Cumhurbaşkanı Moi, dış politikada Kenyatta'nın politikalarını takip etmiş; Somali hususunda geliştirilen politikaları ve Etiyopya ile mevcut bağları korumaya devam etmiş; ABD'nin Somali'ye silah temin etmesine karşı çıkmıştır. 1980 yılında düzenlenen seçimlerden sonra iç savaşın çıktığı Uganda'da arabuluculuk rolü üstlenen Cumhurbaşkanı Moi, o dönemki adıyla Afrika Birliği Örgütü'nün ülkelerin içişlerine karışmama prensibini değiştiren bir yaklaşım sergilemiş, bir komşudan gelen ilk arabuluculuk örneklerinden birini teşkil etmiş, Afrika sorunlarına Afrikalı çözümler uygulamasını popülerleştirmişti.⁴⁴

Ancak önceki dönemden farklı olarak Moi, ABD ile ilişkileri geliştirmiş, ABD'nin Kenya'ya yalnızca askeri ekipman sağlanmasını değil, Kenya'da askeri tesis kurmasını talep etmiş ve Mombasa'daki tesislerin Birleşik Devletlerce kullanılabileceği beyanlarında bulunmuştu.⁴⁵

Kenya'nın Etiyopya ile tarihten getirdiği yakınlık ve Somali hususunda da benzer güvenlik kaygıları taşıdığı gözönünde bulundurulduğunda, ABD'nin Kenya'ya yaklaşmasının bir sebebinin de 1987 yılından 1991 yılına kadar Etiyopya ve günümüzdeki Eritre topraklarında bulunan "Etiyopya Demokratik Halk Cumhuriyeti (EDHC)- People's Democratic Republic of Ethiopia" adındaki sosyalist devletin varlığı olduğu söylenebilir.

1991 yılı, hem Kenya hem de Doğu Afrika Bölgesi'nde önemli bir tarih olarak ortaya çıkmaktadır. 1991 yılında, Kenya'da çok partili hayata geçilmiş, Aralık 1992

---

⁴⁴ Khadiagala, Gilbert M. "Mediation Efforts in Africa's Great Lakes Region" **Background Paper - Africa Mediators' Retreat**, https://hdcentre.org/wp-content/uploads/2016/08/112MediationeffortsinAfrica_sGreatLakesRegion-April-2007.pdf, 2007 s.48 Erişim Tarihi: 25 Aralık 2023.

⁴⁵ Khapoya, Vincent B. "Kenya under Moi: Continuity or Change?" **Africa Today**, vol. 27, no. 1, 1980, ss. 17–32. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/4185903>. Erişim Tarihi 31 Mayıs 2023.

yılında çok partinin katıldığı ilk seçimler gerçekleştirilmiştir. Doğu Afrika Bölgesi'nde ise; 1991 yılında Somali'de iç savaş başlamış, 1992 yılının aralık ayında ABD öncülüğünde BM barış gücü koalisyonunun Somali'de bulunmasını onaylayan BMGK'nin 794 sayılı Kararı kabul edilmiştir. Tam da bu dönemde, Etiyopya DHC Hükümeti yenilmiş ve iç savaş 1991 yılında sona ermiştir. Moi'nin Cumhurbaşkanı olarak görev yaptığı dönemde, 1979 yılındaki Tanzanya-Uganda arasında yaşanan çatışma, Etiyopya ve Eritre arasındaki sınır çatışmaları ile KDC, Ruanda ve Burundi arasındaki gerginlikler gibi, bölge birçok çatışmaya sahne olmuştur. Bu dönemde Cumhurbaşkanı Moi tarafından yapılan devlet ziyaretleri, Kenya'nın Doğu Afrika bölgesindeki artan varlığı diplomasinin daha fazla hissedilmeye başlandığı ve kurucu Cumhurbaşkanı Kenyatta döneminde de olduğu gibi bölgede uzlaştırıcı ve arabulucu rollerin üstlenilmeye devam edildiği yıllar olarak ifade edilebilir.

Doğu Afrika'da bu gelişmeler yaşanırken, 7 Ağustos 1998 yılında ABD'nin Nairobi'de mukim Büyükelçiliği'ne gerçekleştirilen terör saldırısı, Moi dönemine damga vurmuştur. Bu hadiseden ve yansımalarından sonra, ABD hem bölgede hem de Kenya ile güvenlik işbirliği konularında daha görünür hale gelmiştir.

Cumhurbaşkanı Moi, kurucu Cumhurbaşkanı Jomo Kenyatta'nın başbakanlığı görevini de derthte ettiği için, dışişleri konusunda tecrübe sahibi olmuş, ülkesini BM ve "Commonwealth" toplantılarda temsil etmiştir. Özellikle barış ve arabuluculuk konularında, panafricanist yaklaşımın barış ve güvenlik veçhesine katkı sunmuştur. Bu çabalarına, 1986 yılında "Hükümetlerarası Kuraklık ve Kalkınma Otoritesi" adıyla kurulan ancak 1996 yılında Nairobi'de imzalanan belgeyle IGAD adını alan barışı, refahı ve bölgesel bütünleşmeye dair ilk bölgesel örgütün kurulmasına öncülük etmesi örnek teşkil etmektedir. Adıgeçen örgüt, halen bölgesel sınamalar için liderlerin bir araya geldiği bir yapı olarak önemli bir görev üstlenmektedir.

Cumhurbaşkanı Moi, 2002 yılında gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Kibaki'ye karşı kaybetmiştir. Cumhurbaşkanlığı görevinin son bulmasının ardından 2003 yılında bölgedeki krizlerin çözümüne katkı sunma amacını taşıyan “Moi Africa Institute”ı kurmuştur.⁴⁶ Cumhurbaşkanı Kibaki, 2007 yılında selefi Moi'yi, Afrika konularında bilgi sahibi, özellikle de arabuluculuk çabalarıyla tecrübe sahibi olması nedenleriyle Sudan özel temsilcisi olarak atamıştır. Güney Sudan ve Sudan barış sürecinde oynadığı rol, 4 Şubat 2020 tarihinde vefat eden Moi'nin cenazesinde Güney Sudan Devlet Başkanı Salva Kiir'in ifadelerinde “Güney Sudan onun çalışmalarının ürünüdür ve onun mirası olarak kalacaktır” şeklinde yer almıştır.⁴⁷

3.3. Mwai Kibaki (2002-2013)

27 Mayıs 2002 tarihinde yapılan seçimler Kenya'nın seçim sisteminde yapılan değişikliğin ardından gerçekleşen ilk seçim olarak tarihe geçmiş ve Kibaki, selefi Moi'nin desteklediği, kurucu Başkanı Jomo Kenyatta'nın oğlu Uhuru Kenyatta'ya karşı kazanmıştır.

Kendisi de bir ekonomist olan Kibaki, selefi Moi dönemindeki sorunların barışçıl çözümü ve arabuluculuk çabalarından ziyade dış politikasının yönünü ekonomik büyüme yoluyla Kenya'nın çıkarlarını korumaya evirmiştir. Bu çerçevede değişen küresel şartların da etkisiyle yalnızca Batılı ülkelerle değil, ÇHC ve Hindistan ile kurulan ticari ilişkiler de ön plana çıkmıştır.

Cumhurbaşkanı Kibaki, seçimlerden 10 ay sonra ABD Başkanı George W. Bush'un daveti üzere Vaşington'a resmi ziyaretinde bulunmuş, bu çerçevede ABD'ye ziyarette bulunan ilk Afrikalı devlet ve hükümet başkanı olmuştur.⁴⁸

---

⁴⁶ Khadiagala, Gilbert M., **a.g.m.**, s. 50.

⁴⁷ <https://www.africanews.com/2020/02/11/kenyans-bid-farewell-to-ex-president-moi/>, Erişim Tarihi: 17 Aralık 2023.

⁴⁸ Joel D. Barkan, “Kenya after Moi” **Foreign Affairs**, vol. 83, no. 1, 2004, ss. 87–100. <https://doi.org/10.2307/20033831>. Erişim: 1 Haziran 2023.

Cumhurbaşkanı Kibaki'nin ziyareti vesilesiyle yapılan törende dönemin ABD Başkanı Bush tarafından, Kenya'nın çok partili demokrasiye geçmek üzere önemli reformlar gerçekleştirmek adına politikalar izlendiği; “medeniyetin beşiği” olarak bilinen Rift Vadisi nedeniyle Kenya'nın insanlık tarihinden ayrılmaz bir hikayesi olduğu; Kenya'nın müreffeh ve barışçıl bir gelecek inşa ettiği ve bu gelecekte ABD'nin ortağı olacağı; Kibaki'nin ziyaretinin beş yıl öncesinde 1998 yılında ABD'nin Kenya'daki Büyükelçiliğine yapılan saldırıdan bahisle iki ülkenin ortak zorluklarla karşı karşıya olduğu; teröre ve terörün finansmanına ve Kenya ile bölgedeki çatışmaların sona erdirilmesi için birlikte çalıştıkları; Kenya'nın bu anlamda hayati bir müttefik olduğu ifade edilmiş, Cumhurbaşkanı Kibaki ise demokratik değişim yolunda ABD'nin desteği için teşekkür etmiş, uluslararası teröre her iki ülkenin de kurban verdiğini, Kenya'nın küresel terör tehdidi karşısında ABD ve uluslararası toplumla birlikte hareket edeceğini ifade etmiştir.⁴⁹

2002 yılının Kasım ayında, Kenya'nın kıyı kesiminde yer alan Mombasa Vilayeti'nde bulunan bir otele yapılan saldırı, ülkedeki güvenlik durumunu daha endişe edici boyuta taşımış, bu dönemde ABD Büyükelçiliği personelinin bir kısmı Kenya'dan ayrılmış, “British Airways” başkent Nairobi'ye ve Mombasa'ya uçuşlarını durdurmuştur. Bu yaşananlar, Kenya'nın en önemli döviz kaynaklarından biri olan turizmi etkilemiştir.

Kenya, o dönemde ABD'den terörizmin önlenmesi hususunda yardım ve eğitim almaktaydı. Kenya'nın Müslüman nüfusunun daha çoğunlukla yaşadığı kıyı kesiminde gerçekleştirdiği operasyonlar iç siyasete de yansımış; bu yaşananlar, Kenya'nın ABD ile ilişkilerini daha da karmaşık hale getirmiş; Kenyalı kanaat önderlerince, Kenya'nın terör sorununun ABD ile kurduğu yakın ilişkilerin ve ABD'nin Orta Doğu politikasının bir sonucu olduğu yönünde sorgulamalar başlamıştır.⁵⁰

---

⁴⁹ <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/10/20031006-1.html>, Erişim Tarihi: 1 Haziran 2023.

⁵⁰ Joel D. Barkan, 2004, ss. 87–100.

1931 doğumlu Cumhurbaşkanı Kibaki, 2002 yılında katıldığı seçimleri kazandığında 71 yaşındaydı. 2007 yılında, ikinci dönemi için seçilmek üzere aday olduğunda, seçimlerden kısa bir süre önce trafik kazası geçirmiş, ilerleyen yaşı ve kaza sonucunda yaşadığı rahatsızlıklar nedeniyle, ülkeye beş yıl daha hizmet etmesine dair endişeler Kenya gündemini meşgul etmişti. Kurucu Cumhurbaşkanı Jomo Kenyatta'nın oğlu Uhuru Kenyatta'nın seçimlerden çekilmesiyle seçimler halihazırda Cumhurbaşkanı olan Kikuyu kabilesine mensup Kibaki ve Kenya iç siyasetinin önemli figürlerinden Luo kabilesine mensup Raila Odinga arasında geçmişti.

Bu seçim dönemi binden fazla kişinin ölmesiyle sonuçlanan şiddet olaylarıyla anılagelmektedir. Kibaki'ye karşı kaybeden Raila Odinga Cumhurbaşkanlığını kazanan Kibaki'nin seçimlere hile karıştığını öne sürerek, kendisini destekleyenleri protesto etmeye çağırmış ve bu gösteriler büyük şiddet olayları ve karışıklıkla sonuçlanmıştır. Kenya'nın müteakip seçim döneminde de sözkonusu şiddet olayları Kenya kamuoyu, Kenya'da mukim yabancılar ile seçim gözlem faaliyetinde bulunan kuruluşlar tarafından gündeme gelmeye devam etmiştir.

Döneminin en önemli gelişmelerinden biri, Kenya'nın yönetsel ve kurumsal yapılarında anayasal reformlar getiren 2010 anayasasının kabul edilmesiydi. Jomo Kenyatta ve Daniel Arap Moi dönemlerinde Bakanlık görevlerinde, yine Daniel Arap Moi döneminde Cumhurbaşkanı Yardımcısı olarak görev yapan, Kenya'nın üçüncü Cumhurbaşkanı olarak 2013 yılına kadar görevde bulunan Kibaki, ayrıca UNESCO'nun Afrika'daki Su Özel Temsilcisi olarak görev yapmıştır. Kenya'nın üçüncü Cumhurbaşkanı Kibaki, 1 Nisan 2022 tarihinde vefat etmiştir.

3.4. Uhuru Kenyatta (2013-2022)

Ülkenin kurucu Cumhurbaşkanı Jomo Kenyatta'nın oğlu 1961 doğumlu Uhuru Kenyatta, Kenya iç siyasetinin 2002 yılından itibaren önemli figürlerindendi. "Uhuru"

---

ismi yerel dil Svahili’de “özgürlük” anlamına gelmektedir. “Uhuru” ayrıca, Afrika’nın en yüksek dağı Kilimanjaro’daki en yüksek noktaya, 1961 yılında Tanganyika (Tanzanya)’nın bağımsızlığını kazanmasının ardından verilen isimdir. Uhuru Kenyatta, 2002 yılında, dönemin Cumhurbaşkanı Daniel Arap Moi tarafından, üçüncü Cumhurbaşkanlığını kazanan Kibaki’ye karşı desteklenmiş; ancak, Cumhurbaşkanı olmak üzere girdiği bu ilk seçimden Mwai Kibaki’ye karşı kaybetmiştir. Akabinde, 2007 yılında düzenlenen seçimlerde, dönemin Cumhurbaşkanı Kibaki’nin yeniden seçilmesi lehine çekilmiştir.

Uhuru Kenyatta, 2013 yılında 52 yaşında Cumhurbaşkanı seçildiğinde, Kenya’nın en genç Cumhurbaşkanı unvanını almıştır. Cumhurbaşkanı Kenyatta’nın görevinin ilk yılı, ülkede en büyük ikinci terör saldırısı olarak ifade edilen “Westgate” Alışveriş Merkezi’ne yapılan terör saldırısına tanık olmuştur.

Cumhurbaşkanı Kenyatta, yemin etme töreninde yaptığı konuşmada, bölgesel güvenlik, kişilerin ve malların serbest dolaşımı, bölgesel örgütlerin güçlendirilmesi, ülkelerin eşitliğine ve Kenya’nın Doğu Afrika’daki lider pozisyonuna vurgu yapmıştı. Göreve başlamasından 2 ay sonra 50. Bağımsızlık Günü (Madaraka Day) kutlamaları kapsamında yaptığı konuşmasında, yemin törenindeki önceliklerini yinelemiş; Kenya’nın uluslararası toplumun aktif ve sorumlu parçası olacağını, siyasi ve sosyo-ekonomik çıkarlarının korunması için küresel anlamda proaktif politikalar izleyeceğini ifade etmiştir. İlaveten, Kenya dış politikasının ekonomik büyüme, demokratik yönetim, kaynakların eşit dağılımı ve farklılıkların yönetimi üzerine kurulu olduğunu dile getirmiştir.

Cumhurbaşkanı Kenyatta’nın 9 Nisan 2013 tarihinde başlayan ilk döneminde, 2015 yılının Ocak ayında ilk yazılı dış politika ve diaspora politika belgesi hazırlanmıştır.

Kenya’da 2007 seçimlerinin ardından, 2007-2008 yılları arasında yaşanan şiddet olaylarından sorumlu olduğu suçlamasıyla, insanlığa karşı işlenen suçlar kapsamında,

Uluslararası Ceza Divanı (International Criminal Court-ICC)'nda Kenyatta hakkında yargılama süreci başlatılmıştı. O tarihte, mahkeme önünde çıkan görevdeki ilk devlet başkanıydı.⁵¹ 13 Mart 2015 tarihinde, delil yetersizliği gerekçesiyle bu yargılama sonlandırılmıştır.⁵² ICC sürecinde yaşananların Kenya'ya mali ve askeri yardımda bulunan Batı ülkeleriyle olan ilişkilerine zarar vereceği ve Kenya'nın Çin'e ve diğer yükselen güçlere yönelebileceği; diğer yandan da 2007-2008 şiddet olaylarının ardından toparlanan ekonomi ortamında, Doğu Afrika'da benzersiz ticari bağlantı sunan Kenya'da yatırımı bulunan uluslararası firmaların baskısıyla Batı'nın bu konudaki politikasının şekil alabileceği basında yer almıştı.⁵³

Kenyatta'nın ICC'de yargılanma tartışmaları sonrasında, 2015 yılının Temmuz ayında ABD Başkanı Barack Obama'nın babasının da doğum ve ölüm yeri olan Kenya'yı ziyareti, Kenya'ya ABD'den başkan düzeyinde gerçekleştirilen ilk ziyareti teşkil etmiştir. Sözkonusu ziyaret, Garissa Üniversitesi'ne yapılan saldırıdan kısa süre sonra gerçekleşmiş, El-Şebab ile mücadele ve Doğu Afrika'daki istikrar bağlamında gündemde geniş yer bulmuştur. Başkan Obama, Kenya ziyaretinin ardından Etiyopya'yı da ziyaret ederek Afrika Birliği'ne hitap eden ilk ABD Başkanı olarak tarihe geçmiştir.

Cumhurbaşkanı Kenyatta çeşitli vesilelerle Afrika ülkelerine çok sayıda ziyaret gerçekleştirirken, RF ve ÇHC dahil olmak üzere birçok ülkeye de devlet ziyareti yapmıştır. Döneminin dış politika anlayışının en önemli parçalarından olan panafrikanist politikalarının ve birçok anlamda geleneksel ortağı olan Batılı donör ülkelerle ilişkilerinin geliştirilmesinin yanında, Kenyatta döneminde ekonomik anlamda ÇHC gibi ülkelerle bağlar kurulmaya başlanmış, bu çabaların ICC sürecinde Batı ülkelerinin yaklaşımı nedeniyle olabileceği yorumları yapılmıştır.

---

⁵¹ <https://www.un.org/africarenewal/news/president-kenya-appears-icc>, Erişim 1 Haziran 2023.

⁵² <https://icc-cpi.int/kenya/kenyatta>, Erişim Tarihi: 1 Haziran 2023.

⁵³ <https://www.reuters.com/article/us-kenya-elections-diplomacy/analysis-western-states-walk-diplomatic-tight-rope-over-kenyatta-win-idUSBRE92A0CN20130311>, Erişim Tarihi: 1 Haziran 2023.

Uhuru Kenyatta'nın ikinci ve son dönemi 28 Kasım 2017 tarihinde başlamıştır. İkinci döneminde Uhuru Kenyatta, gıda güvenliği, halka uygun fiyatlı konut temini, sağlık hizmetlerine tüm nüfusun erişimi ve üretimin artırılması hedeflerini "Big 4 Agenda" olarak adlandırmış ancak ikinci görev süresinin büyük bir bölümü Kovid-19 salgını ve sebep olduğu ekonomik sıkıntılarla geçmiştir.

ABD Eski Başkanı Obama'nın Beyaz Saray'dan ayrılmasının ardından 2018 yılında ailevi bağları nedeniyle yardım faaliyetleri yapmak üzere gerçekleştirdiği ziyaret de Uhuru Kenyatta'nın döneminde gerçekleşmiştir.

3.5. William Samoei Ruto (2022-)

Muhalefet lideri Raila Odinga, 9 Ağustos 2022 tarihinde gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimlerine adaylığını 2021 yılının aralık ayında açıklamıştı. Cumhurbaşkanı Kenyatta, seçime adaylığını koyan Yardımcısı William Samoei Ruto'ya karşı Odinga'yı destekleyeceğini 2022 yılının şubat ayında resmi olarak duyurmuş, mart ayında lideri olduğu Jubilee Partisi ile Raila Odinga'nın ODM (Orange Democratic Movement) Partisi'nin 2022 Cumhurbaşkanlığı ve Parlamento seçimlerinde "Azimio" koalisyonu adı altında birlikte hareket edeceklerini ilan etmişti.

Sözkonusu seçimler büyük ölçüde sükunetle geçmiş; 15 Ağustos 2022 tarihinde IEBC Başkanı tarafından yapılan açıklamayla William Samoei Ruto'nun % 50,49 oy oranı ve 7 milyonun üzerinde geçerli oyla seçimleri kazandığı ilan edilmiştir. 22 Ağustos 2022 tarihinde, rakibi Odinga Anayasa Mahkemesine başvurarak seçim sonuçlarına itiraz etmiş; Anayasa Mahkemesi 5 Eylül'de açıkladığı kararlarla sözkonusu itirazı reddetmiş ve William Samoei Ruto'nun kazandığını duyurmuştur. Cumhurbaşkanı Ruto, 13 Eylül 2022 tarihinde yemin ederek görevine başlamıştır. 1966 doğumlu ve Kalenjin kabilesine mensup Ruto, 56 yaşında Cumhurbaşkanı olmuştur.

Cumhurbaşkanı Ruto seçim döneminde yaptığı manifestoda, tarım sektörünün, gıda güvenliğinin, küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirileceği; imalat sektörünün

destekleneceği, sosyal konut ve hastane inşasına önem verileceği; yurtdışında çalışan ve yaşıyan Kenyalıların sorunlarıyla ilgilenileceği üzerinde durmuştur. 13 Eylül 2022 tarihinde, Kenya'nın beşinci Cumhurbaşkanı olarak yemin töreninde yaptığı konuşmada, Kenya dış politikasıyla ilgili, Kenya'nın Doğu Afrika'da barış, güvenlik ve refah için özel bir ortak olmaya devam edeceğini; anılan bölgede entegrasyonu ilerletmekten yana olduklarını, selefi Kenyatta'nın başlatmış olduğu ya da yürüttüğu bölgesel barış ve işbirliği girişimlerinin sürdürüleceğini ifade etmişti.

2022 yılının Eylül ayında Cumhurbaşkanı olarak BM Genel Kurulu'nda gerçekleştirdiği ilk hitabında ise, Kovid 19 salgını dahil küresel tehditlere dikkat çekerek, daha adil ve kapsayıcı çoktarafılığın başarılmasına vurgu yapmış; bölgedeki çatışmalara, kuraklık ve yetersiz beslenmeye değinmiş; IMF ve Dünya Bankası'nın çatışma, pandemi ve iklim değişiklinin etkileriyle mücadele eden ülkelere kredi verilmesi çağrısında bulunmuş; Afrika Birliği'nin güvenlik mimarisinin yenilenmesinde ve bölgesel mekanizmalarda işbirliğine devam edilmesi yönünde Kenya'nın lider konumundan bahsetmiştir.⁵⁴

12 Aralık 2022 tarihinde Milli Gün (Jamhuri Day) kutlamalarında yaptığı konuşmasında yabancı yatırımların teşviki, Kenya ürünlerine pazar bulunması, Kenyalıların hem yurtdışında hem yurtiçinde iş bulmalarının diplomatik ağın yoğunluğuna bağlı olduğunu ifade etmiştir.⁵⁵

Cumhurbaşkanlığı görevinin ilk yılında, başta bölge ülkeleri olmak üzere, Japonya Başbakanı, Alman Şansölyesi, IMF Başkanı, BM Genel Sekreteri, Kanada ve RF Dışışleri Bakanları gibi kısa bir süre zarfında Nairobi'ye bir önceki dönemde görülmeyen sayıda üst düzeyli ziyaret gerçekleştirmiş, Cumhurbaşkanı Ruto da gerek devlet ziyareti gerekse uluslararası toplantılara katılmak üzere, New York'ta gerçekleştirilen BM 77. ve

---

⁵⁴ <https://www.president.go.ke/wp-content/uploads/KENYA-statement-at-the-UN.pdf>, Erişim Tarihi: 2 Haziran 2023.

⁵⁵ <https://www.president.go.ke/wp-content/uploads/JAMHURI-DAY-CELEBRATIONS-2022.pdf>, Erişim Tarihi: 2 Haziran 2023.

78. Genel Kurulu yüksek düzeyli haftalarına, Mısır'da gerçekleştirilen 27. Taraflar Konferansı (Conference of Parties-COP27) ve Dubai'de gerçekleştirilen COP28'e, Vaşington'da gerçekleştirilen ABD-Afrika Zirvesi'ne, Riyad'da gerçekleştirilen Suud-Afrika Zirvesi'ne, BK'taki Kraliçe'in cenaze töreni ile Kral'ın taç giyme törenlerine katılmış; bölge ülkelerine, Almanya, Hollanda, Belçika, İsrail, Güney Kore ve Hindistan'a ziyarette bulunmuştur.

Cumhurbaşkanı Ruto, yurtdışına gerçekleştirdiği resmi seyahatleri ile yabancı zevatın Nairobi'ye yaptıkları ziyaretlerde, seçim döneminde özellikle üzerinde durduğu hayat pahalılığı ve işsizliğe dair konuları gündemde tutmaktadır. Sözkonusu ziyaretleri ülkenin artan kamu borcu ve hayat pahalılığı ile mücadele etmek için fon bulma çalışmalarına dönüştürdüğü yorumları gündemi meşgul etmektedir. Bir yandan yerelde ülkenin döviz kaynaklarından biri olarak nitelendirilen diaspora ile gerçekleştirdiği Diaspora Yatırım Konferansı ve vergi ile yatırım fonları hususlarında getirilen yeni düzenlemeler; diğer yandan 18 Aralık 2023 tarihinde Kenya-Avrupa Birliği Ekonomik İşbirliği ve Cibuti ile ticaretin artırılması amacıyla vize serbestisi anlaşmalarının imzalanması gibi ekonomik gelişmeler Cumhurbaşkanı Ruto'nun da üçüncü Cumhurbaşkanı Kibaki gibi ekonomiyi ön planda tuttuğu yorumlarını beraberinde getirmektedir.

Somali Federal Cumhuriyeti'nin Doğu Afrika Birliği'ne katılımı 24 Kasım 2023 tarihinde Tanzanya/Arusha'da gerçekleştirilen Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde kararlaştırılmış, 15 Aralık 2023 tarihinde Entebbe/Uganda'da Somali Federal Cumhuriyeti'nin Doğu Afrika Birliği'ne katılımına dair bildiri imzalanmıştır. Bu gelişmenin bölgenin entegrasyonu ve halkları için fırsat teşkil etse de⁵⁶; Somali parlamentosunda onaylanması durumunda halihazırda kırılğan coğrafyanın meselelerine nasıl bir ilave sınamayı beraberinde getireceği, Kenya ve Somali arasındaki tarihi

---

⁵⁶ <https://www.president.go.ke/somalia-joins-eac/>, Erişim Tarihi: 25 Aralık 2023.

ekifmeler dufunuldugunde Kenya'nın b6lgede oynadığı role nasıl tesir edeceği gibi soruların yanıtları, Cumhurbaşkanı Ruto döneminin önemli gelişmelerinden biri olarak yer alacağı tahmine müsaittir.

4. KENYA DIŞ POLİTİKASI'NIN ESASLARI

Kenya Dışışleri ve Diaspora Bakanlığı'nın resmi internet sitesinde⁵⁷, Kenya'nın 1963 yılında bağımsızlığını kazanmasının akabinde hem b6lgesel hem de uluslararası iliŐkilerde aktif katılım yoluyla ve milli çıkarlarının korunması hedefiyle dış politikasını y6r6tt6đ6 yer almakta, dış politika y6nelimini yerel ve uluslararası ortamdaki gerçeklerle belirlediği belirtilmektedir.

B6lgesel bakış açısından, Kenya'nın bağımsızlığını kazanma s6recinde, 1963 yılında Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da kurulan, Afrika Kıtası'nda kendi kaderini tayin hakkı ile s6m6rgeciliğin sona ermesini savunan, Kenya'nın da panafrikanizm kimliğini inşa eden AfB(2002 yılında Afrika Birliği adını almıştır)'ne 6ye olduğu, uluslararası sistemde 6lkenin konumuna vurgu yapan inisiyatiflerde yer aldığı, Kenya'nın dış politikasının, EAC, Afrika Birliği (AfB)'nin "G6ndem: 2063" hedefleri ve Afrika Kıtasal Serbest Ticaret B6lgesi-African Continental Free Trade Area (AfCFTA)'nin 6ng6rd6đ6 kıtasal entegrasyon y6n6nde ilerlediği kaydedilmektedir.

K6resel bakış açısından ise, başkent Nairobi'nin Birleşmiş Milletler Ofisi (United Nations Office of Nairobi-UNON)'ne evsahipliği yapması ve g6ney yarım k6redeki tek BM merkezi olma 6zelliğine sahip olması, Kenya'nın uluslararası toplumda 6zel konumunu oluşturmaktadır.

İlaveten, Kenya'nın diplomatik ilişkilerinin 6lkede 2010 yılında gerçekleşen anayasa değişikliğiyle birlikte geliŐtiđi ve Kenya'nın uluslararası toplumda konumunu g6lendirdiği ifade edilmiş; iklim değişikliğiyle m6cadele, mavi ekonomi hedefleri, 6ye devletlerin eşit ve adil temsili için uluslararası 6rg6tlerin reformu ve oktaraflılığın iŐletilmesi hususunda katkı sunan k6resel tartıŐmalarda rol6 bulunduğuna iŐaret edilmektedir.

---

⁵⁷<https://mfa.go.ke/historyfp/>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

Kenya'nın stratejik çıkarları için birçok farklı bölgede diplomatik ağını büyütmeyi ve ikili düzeyde diplomatik ilişkiler kurmayı amaçladığı ve halihazırda dünyada 56 dış temsilciliğinin bulunduğu yer almaktadır. 2022 yılının ağustos ayında Kenya'nın beşinci Cumhurbaşkanı olarak seçilen William Ruto, 2023 yılının ocak ayında Senegal'in başkenti Dakar'da Kenya Büyükelçiliği'ni açmış, bu Büyükelçiliğin Fransızca konuşulan bir Afrika ülkesindeki ilk Büyükelçilik olduğunu, yıl içerisinde Fas Krallığı'nın başkenti Rabat'ta Büyükelçilik açacaklarını duyurmuştur.⁵⁸

Kenya Dışişleri Bakanlığı, Kenya'nın bağımsızlığını kazanmasının ardından, 1963 yılında Başbakanlık Ofisi'nde Dış İlişkiler Bölümü olarak kurulmuş, Başbakan, Kenya'nın ilk Dışişleri Bakanı olarak görev yapmış, ilk dış temsilciliklerini Londra, Moskova, Bonn, Pekin, Kahire, Vaşington ve New York ile Paris'te açmış, 1969 yılında ayrı bir Bakanlık olmasının ardından Addis Ababa, Lusaka, Yeni Delhi ve Tokyo'yu diplomatik ağına eklemiştir.

Kenya Dışişleri ve Diaspora Bakanlığı Kenya dış politikanın amaçlarını, Kenya'nın bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü korumak; bölgesel entegrasyon ve işbirliğinin teşvik edilmesi; bölgesel ve küresel barış ve güvenliğin artırılması; Kenya'nın ve halkının refahının artırılması; imajının ve prestijinin korunması; uluslararası işbirliği ve çoktarafılığın ilerletilmesi; yurtdışında yaşayan Kenyalıların hakların korunması ve Kenya diasporasıyla işbirliğinin geliştirilmesi olarak sıralamaktadır. Bu amaçların yerine getirilebilmesini teminen, ülkenin bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün kutsallığına; komşularıyla barış içinde yaşamaya; çatışmaların barışçıl yollarla çözümüne katkı sunmaya; bölgesel entegrasyonun önemine; diğer ülkelerin eşitliği, bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü ile uluslararası hukuka saygı duymaya vurgu yapar.

---

⁵⁸ <https://www.president.go.ke/president-ruto-opens-first-kenya-embassy-in-french-west-africa/>, Erişim Tarihi 2 Haziran 2023.

4.1. 2014 YILINDA YAYIMLANAN DIŞ POLİTİKA BELGESİ VE DIŞ POLİTİKA YANSIMALARI

2014 yılında yayımlanan ilk yazılı dış politika belgesinde⁵⁹, milli çıkarların korunmasında dış politikanın rolüne dikkat çekilerek; bölgesel ve küresel barış ile güvenliğin desteklenirken, ülkenin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğünün korunmasının hedefleneceği; bölgesel, uluslararası ve çok taraflı örgütlerin desteleneceği; sosyo-ekonomik ve politik çıkarın korunması için bölgesel entegrasyonun ve işbirliğinin artırılmasının esas olduğu; ekonomik diplomasi yoluyla ticaret ve yatırım bağlantılarının güçlendirileceği; yurtdışında yaşayan Kenyalılarla temasın geliştirilmesi; iklim deęiőiklięi gibi küresel meydan okumalara karşı katkı sunulması; diplomatik ağın ve temsilin artırılması amaçları yer almıştır.

Söz konusu belgede, Kenya'nın sömürgecilikten kurtuluő için verdiği mücadelesinin dış politikasının temelini oluşturduğu, insanlığın özgürlük ve eşitlik gibi devredilmez haklarının ulusal bağımsızlıkla ayrılmaz, ülkenin refahı ve varlığını sürdürmesinin ise çevresindeki istikrar ve güvenlikle bağlantılı olduğu; pragmatik bir yaklaşımla Batıyla yararlı ittifaklar kurarken, yapıcı bir şekilde Doğuyla temas etme görüşleri yer almıştır.

Küreselleőmeyle birlikte ortaya çıkan organize suçlar, terörizm, uyuőturucu ve insan kaçakçılığı ile silahlanma gibi meydan okumalardan Kenya'nın da etkilendiği; bu tehditlere karşı koymanın dış politikasının önemli bir parçasını teşkil ettiği; barış diplomasisinin iç savaş, radikalizm ve aşırıcılığa karşı stratejik bir karőılık olarak ortaya çıktığı; AfB'nin bölgesel çatışmaların çözümü ve sosyo-ekonomik kalkınma için Kıta'nın istikrara kavuőması, kalkınması ve entegrasyonuna dair kolektif eylemlerinde rol oynanacağı vurgulanmaktadır. Bu anlamda kendi istikrar ve ekonomik kalkınmasının Kıta'nın ve diğer ülkeleriyle bağlantılı olduğunun altını çizerek.

---

⁵⁹ https://mfa.go.ke/wp-content/uploads/2022/03/Kenya_Foreign_Policy.pdf, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

Ekonomik anlamda ise, bölgesel ve kıtasal entegrasyonu ve Kıta içindeki ticaretin gelişmesini sağlayan bölgesel ekonomik toplulukların parçası olmanın Kenya'nın dış politikasının kritik araçlarından biri olduğu ifade edilmiştir. Böylece, Kenya'da doğrudan yabancı yatırımcı sayısını ve ihracatıyla market payını artırırken, Kenya'yı bir turizm merkezi haline getirmeyi amaçlamaktadır. İlaveten, ekonomik ilişkilerini ve ortaklıklarını çeşitlendirmeyi, pragmatik bir yaklaşımla ortak çıkara hizmet eden her ülke ve bölgeyle ilişki kurmanın amaçlandığı yer almaktadır.

Kenya Dışişleri Bakanlığı 2022 yılının ağustos ayında yapılan seçimler sonrasında ismini "Dışişleri ve Diaspora Bakanlığı" olarak güncellemiştir. 2014 yılında yayımlanan dış politika belgesinde de, Kenya diasporasının Kenya dış politikasının sacayaklarından birini teşkil ettiği; bu nedenle yurtdışında yaşayan Kenyalılara konsolosluk hizmeti verilmesinin, Kenya işgücünün uluslararası piyasaya açılmasının ve Kenya diasporasından faydalanılmasının gerekliliğine yer verilmişti. Yine 2014 yılında yayımlanan "Kenya Diaspora Politikası"⁶⁰nda, Kenya diasporasının ekonominin büyümesine katkı sunacağı yer almıştı.

Ukrayna krizi, Kovid-19 salgınının ardından toparlanma sürecine giren Kenya ekonomisine yeni bir darbe vurmuş, buğday ve tarımda kullanılan kimyasal ihtiyacının önemli bir bölümünü Rusya ve Ukrayna'dan karşılayan Kenya'da, gıda fiyatlarının yanısıra tüp gaz, sabun ve sıvı yağ gibi diğer temel tüketim maddelerinin fiyatlarında da %30'lara varan artış meydana gelmiştir. Öte yandan, Rusya'dan kimyasal gübre ithalatının düşmesi, son bir yılda yaşanan kuraklık nedeniyle tarım sektöründe yaşanan olumsuzluklara bir yenisini eklemiştir; Kenya Şilini'nin ABD Doları karşısında değer kaybetmesiyle ülkede döviz konusunda tartışmalara neden olmuştur. 2022 yılında CBK'nın açıkladığı rakamlara göre, diasporanın ülkeye gönderdiği döviz % 8,34 artarak 4,027 milyar dolara yükselmiş ve aynı dönemde 5,77 milyar dolar değerinde döviz getiren

---

⁶⁰ <https://www.embassyofkenya.it/Kenya%20Diaspora%20Policy.pdf>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

ihracatı kapatmıştır.⁶¹ Kenya Cumhurbaşkanı ile Dışişleri ve Diaspora Bakanı çeşitli vesilelerle Kenya diasporasıyla bir araya geldiğinde; Kenya diasporasının ülkelerine yardımcı olacak pozisyonlara ve güce ulaşmalarını, ticari bağlar geliştirmelerini, diasporanın ülkelerinde yatırım yapmalarını, Kenyalıların yurtdışında ya da yurtdışında istihdamına dair amaçlarını yinelemiştir.⁶²

Kenya’da 2010 yılında yapılan referandumla gerçekleştirilen anayasa değişikliğiyle, oy verme hakkının genişletilmesi dair anayasa maddesi uyarınca, Parlamento’ya Kenya dışında ikamet eden vatandaşların kademeli olarak seçmen kütüğüne kaydedilmesini ve oy haklarının kademeli olarak gerçekleştirilmesini sağlamak için yasa çıkarma görevi vermiştir.⁶³ 2017 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Kenya diasporası Uganda, Tanzania, Ruanda, Burundi ve Güney Afrika Cumhuriyeti (GAC)’nde oy kullanmış, 2022 yılında BAE, ABD, BK, Kanada, Almanya Federal Cumhuriyeti (Almanya), Katar Devleti (Katar) ve Güney Sudan’ın eklenmesiyle oy kullanılan ülke sayısı 12’ye yükselmiştir.⁶⁴ Kenya’nın Bağımsız Seçim Kurulu (Independent Electoral and Boundaries Commission-IEBC)’nin resmi sitesinde⁶⁵ 2022 yılı seçimlerinde yurtdışı seçmen kütüğünde 10.443 Kenyalının kayıtlı olduğu yayımlanmıştır.

Güçlendirilmiş ikili ilişkiler, bölgesel işbirliği ve çoktarafli temaslar Kenya dış politikasının temelleri olarak görülmektedir. 130 milyonluk EAC’de bulunan ülkeler Kenya’nın en büyük ticaret ortaklarını teşkil etmekte olup, Kenyalı iş çevrelerinin odaklandığı ve çok sayıda Kenyalının yaşadığı ülkelerdir. Bölgesel bakış açısının yanısıra, Afrika’nın diğer bölgeleriyle de ikili anlaşmalar yapılmasını dış politika

---

⁶¹ <https://www.theeastafrican.co.ke/tea/business/kenya-s-diaspora-remittances-rise-to-usd4-027bn-4093616>, Erişim Tarihi: 24 Mayıs 2023.

⁶² <https://www.president.go.ke/president-ruto-diaspora-key-in-our-countrys-economic-growth/>, Erişim Tarihi: 17 Aralık 2023.

⁶³ Nyanchoka, Alfred Oseko, “The Kenyan Diaspora and Their Right to Vote: Is it a Reality or Mirage under the New Constitution”, SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1847690>, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1847690>, 2011, Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2023.

⁶⁴ <https://www.iebc.or.ke/uploads/resources/O7eG515L3H.pdf>, Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2023.

⁶⁵ https://www.iebc.or.ke/registration/?Statistics_of_Voter_2022, Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2023.

önceliklerinden biri olarak görür. Afrika'nın ötesindeki ülkelerle ise, üst düzey ziyaretler ve diplomatik temsilin artırılması yoluyla sağlamaya çalışmaktadır.

Bölgesel entegrasyonun Kenya için bir avantaj olduğuna dikkat çekerek, Kenya dış politikasının hedeflerini gerçekleştirme yolunda, en büyük ticaret ve yatırım ortağının EAC olduğu; bölgesel barış, istikrar ve sürdürülebilir kalkınma konularında kurucu üye olduğu IGAD'ın, Barış ve Güvenlik Paketi'nin imzacı ülkesi olarak bölgenin güvenliğine katkı sunan Büyük Göller Bölgesi Uluslararası Konferansı (International Conference on the Great Lakes Region-ICGLR)'nin, Afrika'nın en büyük bölgesel ekonomik bloğunu oluşturan 500 milyonluk COMESA'nın ve "Gündem 2063" hedefleri doğrultusunda AfB'nin önemi her fırsatta belirtilmektedir.

Kenya, Uganda, Ruanda, Tanzanya, Burundi, Güney Sudan ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti (KDC)'den oluşan Doğu Afrika Topluluğu'nun dönem başkanlığı 2022 yılında Kenya'dan Burundi'ye geçmiş, 24 Kasım 2023 tarihinde tertiplenen Arusha/Tanzanya Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde Burundi'den Güney Sudan'a geçmiştir.⁶⁶

EAC'nin bölgesel işbirliği ve bütünleşme anlayışı kapsamlı olup, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel, güvenlik ve hukuki alanları kapsamaktadır. Ana organları, Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi, Bakanlar Konseyi, Koordinasyon Komitesi, Doğu Afrika Adalet Divanı, Doğu Afrika Yasama Meclisi ve Sekreteryadır. EAC'nin işbirliğinin derinleştirilmesi için gümrük birliği, ortak pazar, ortak para birimi ve siyasi federasyon hedefleri bulunmaktadır.⁶⁷ Victoria Gölü'nü temsil eden mavi zemin üzerine üye ülkeleri temsil eden renkler EAC bayrağını oluşturmakta, Svahili dilinde bir marşı bulunmaktadır. Kenya 1 Eylül 2017 tarihinden bu yana biyometrik e-pasaport (Doğu Afrika Pasaportu) vermektedir.

---

⁶⁶<https://www.eac.int/communiqué/2976-communic%C3%A9-of-the-23rd-ordinary-summit-of-the-east-african-community-heads-of-state>, Erişim Tarihi: 17 Aralık 2023.

⁶⁷ <https://www.eac.int/>, Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2023.

4.2. PANAFRİKANİZİM EKSENİNDE GELİŞEN KENYA DIŞ POLİTİKASI

Kenya, bağımsızlığını kazanma süreci ve sonrasında panafrikanizm perspektifinde IGAD, EAC ve AfB ile işbirliğinde bir politika izlemeye özen göstermektedir. ABD ve Batılı hükümetler ise, Kenya'nın istikrarına önem vermekte, bölgedeki çatışma ve krizler gözönünde bulundurulduğunda, Kenya'yı güvenlik alanında stratejik işbirliği yapabilecekleri bir ortak olarak görmektedirler.

Kenya Cumhurbaşkanı Ruto, göreve başlamasının akabinde, selefi Uhuru Kenyatta'yı "Afrika Boynuzu ve Büyük Göller Bölgesi özel temsilcisi" olarak atamıştır.⁶⁸ Cumhurbaşkanı Uhuru Kenyatta döneminde Kenya, 2021 yılında BMGK geçici üyeliği ile Afrika'daki çatışmaların önlenmesi, yönetimi ve çözümü için AfB'nin karar alma organı olan Barış ve Güvenlik Konseyi'nin aynı anda başkanlığını yapmıştı. İlaveten, Doğu Afrika Topluluğu'nun 22 Temmuz 2022 tarihinde Tanzanya'nın Arusha kentinde düzenlenen Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde Kenyatta, KDC'de çatışmaların durdurulması ve ihtilafa çözüm bulunması amacıyla halihazırda EAC girişimiyle başlatılmış olan "Nairobi Süreci (KDC'nin Doğusunda Barış ve Güvenliğin Yeniden Tesisi Süreci)"nin kolaylaştırıcısı olarak atanmıştı.⁶⁹ Tüm bu güncel gelişmeler gözönünde bulundurulduğunda, Kenya Doğu Afrika'daki kurumsal yapılarca bölgedeki kriz ve çatışmalar için tarihten bu yana güvenilir bir ortak olarak görüldüğü söylenebilir.

Kenya'nın 867 km ile en uzun kara sınırını paylaştığı komşusu konumundaki Etiyopya'nın kuzeyinde bulunan Tigray Bölgesi'nde yaşananlar, bölgenin halihazırda kırılğan seyreden istikrarı için olumsuz bir gelişme olarak ortaya çıkmıştır. Kenya, Tigray Bölgesi'nde yaşanan gelişmelere, durumun yalnızca Etiyopya'nın istikrarı ve güvenliğine değil, bölgenin geneline de tezahür edebileceği, krizin çözümüne dair IGAD, AfB ve

---

⁶⁸ <https://www.standardmedia.co.ke/counties/article/2001455632/president-ruto-appoints-uhuru-as-envoy-to-ethiopia-great-lakes-region>, Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.

⁶⁹ <https://www.newtimes.co.rw/article/201454/News/eac-leaders-appoint-president-kenyatta-to-facilitate-peace-talks-in-dr-congo>, Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.

uluslararası aktörlerin birlikte çalışması gerektiği çizgisinde yaklaşmıştır. Kenya tarafından çatışmaların yaşandığı bölgelerden ayrılan yerel halkın insani ihtiyaçlarının karşılanması ve bölgeden göç etmeleri boyutu geniş bir perspektifle ele alınmış, 2020 ve 2022 yılları arasında dönemin Cumhurbaşkanı Uhuru Kenyatta'nın Kenya'yı ziyaret eden Etiyopya Başbakanı, Etiyopya Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı, ABD'nin Afrika Boynuzu Özel Temsilcisi ile bu konularda görüşmelerde bulunmuş, mekik diplomasisi yürütmüştür.

Kenya ve Etiyopya arasındaki ilişkiler, komşuları Somali'deki durum ve sınırlarına yansımaları nedeniyle yakın olagelmiştir. Bağımsız Kenya Cumhuriyeti'nin imzaladığı ilk anlaşmalardan biri Etiyopya ile imzaladığı, bir tarafın Somali tarafından saldırıya uğraması durumunda diğerinin yardımcı olacağını açıkça belirten ortak savunma anlaşmasıydı. Bu durum Kenya ile Etiyopya'nın sadece yakınlaşmasına değil, Kenya'nın daimî kuzey sınırını belirleyen anlaşmayı Etiyopya ile imzalamasına fırsat yaratmıştı.⁷⁰

Bölgedeki istikrarsızlık ve çatışmalar, COMESA'ya dahil Etiyopya'nın Hint Okyanusu'na erişimini sağlayacak kısa adı LAPSSET (Lamu-Southern Sudan-Ethiopia Transport) olan Kenya'nın Lamu limanı, Güney Sudan ve Etiyopya'dan geçen enerji ve ulaştırma koridoru gibi büyük altyapı projelerini de etkilemektedir. Burada, Kenya dış politikasının esaslarından birini teşkil eden, bölgesel sahiplenme ve bölgesel istikrarsızlığın güvenlik ve ekonomisine olası yansımalarını bertaraf etme çabaları açıkça görülmektedir.

Keza, doğrudan sınırına yakın bir bölgede olmasa da Sudan'da yaşanan çatışmalar, Kenya için küresel çapta yaşanan krizlerin yansımalarına ilave zorluklar getirmiştir. Cumhurbaşkanı Ruto, Sudan'da devam eden çatışmaların sonlandırılarak anlaşmazlığın masada çözülmesi çağrısında bulunmuş ve taraflara Kenya'nın arabuluculuk yapmaya hazır olduğunu duyurmuştur. Bölge ülkelerin gerek ekonomik,

---

⁷⁰ Okumu, John, 1973, ss. 263–290.

kültürel ve sosyal bağları gerek çatışmalardan doğrudan etkilenmeleri nedeniyle hem AfB hem de IGAD bünyesinde diplomasi faaliyetleri yürütülmektedir. Nairobi'yi ziyaret eden üst düzey yetkililerle yapılan görüşmelerde taraflar arasında diyalog kurulmasının ve bölgesel barışın sağlanmasının önemine vurgu yapılmaktadır. Kenya Cumhurbaşkanı William Ruto; Sudan Egemenlik Konseyi Başkan Yardımcısı, General al-Burhan, General al-Burhan'ın Özel Temsilcisi General Malik Aghar ile çeşitli vesilelerle biraraya gelmiştir. Tüm bu temasların yanısıra, Sudan'daki çatışmaların barışçıl bir biçimde sonlandırılması için, IGAD arabuluculuğunda barış sürecinin başlatılması için gerekli adımları atmaya dair açıklama yapmış⁷¹, kendi çabalarının yanısıra “Cidde Müzakerelerini” desteklediğini ifade etmiştir.⁷² IGAD, Sudan'da çatışmalar başladığında çevrimiçi olarak Devlet ve Hükümet Başkanları toplantısı düzenlemiş, Güney Sudan, Eritre ve Kenya'dan oluşan bir heyet kurmuştur. Sözkonusu heyette Kenya'nın yer alması, bölgedeki arabuluculuk ve kolaylaştırıcılığa dair tarihinden bu yana üstlendiği pozisyonu göstermektedir.

Kenya'yı ziyaret eden üst düzey yetkililer, Kenya'nın bölgede oynadığı role dikkat çekmektedirler. Örneğin Rusya Federasyonu (RF) Dışişleri Bakanı Lavrov'un 29 Mayıs 2023 tarihinde gerçekleştirdiği ziyaretin akabindeki değerlendirmesinde, Afrika, Afrika Boynuzu, Sudan, Güney Sudan, KDC'deki çatışmalarda Kenya'nın “aktif ve yaratıcı rolü” olduğunu belirtmiş⁷³; 5 Mayıs 2023 tarihinde Almanya Şansölyesi Olaf Scholz ve 2-3 Mayıs 2023 tarihleri arasında Nairobi'yi ziyaret eden Japonya Başbakanı Kishida Fumio tarafından Kenya, IGAD ve AfB'nin çabalarına uluslararası toplumun katkıda bulunması gerektiğini ifade edilmiştir; 3 Mayıs 2023 tarihinde keza yine Kenya'ya ziyarette bulunan BM Genel Sekreteri Guterres ise Kenya'nın bölgesel barışta merkezi rolünün bulunduğunu; Kenya'nın Somali, KDC, Etiyopya ve Sudan'da kalıcı barış ve

---

⁷¹ <https://twitter.com/WilliamsRuto/status/1663206821442510850>, Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.

⁷² <https://www.theeastafrican.co.ke/tea/rest-of-africa/ruto-al-burhan-back-jeddah-peace-process-sudan-4432930>, Erişim Tarihi: 13 Aralık 2023.

⁷³ https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1872895/, Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.

istikrarın sağlanmasına y6nelik katkı sunduğunu ifadeyle Kenya, IGAD ve AfB'nin çabalarını desteklemeyi s6rd6receğini dile getirmiştir.⁷⁴

---

⁷⁴ <https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2023-05-03/secretary-generals-opening-remarks-press-conference-nairobi-kenya>, Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.

5. SONUÇ

Yazılı bir dış politika belgesinin olmadığı dönemlerde, Kenya dış politikasının uygulanmasının yönetimde bulunan Cumhurbaşkanı ve Dışişleri Bakanının dünya politikasını algılayışı ve yorumlayışına bağlı olduğu değerlendirilebilir. Kurucu Cumhurbaşkanı Jomo Kenyatta döneminde Soğuk Savaş döneminin getirdikleri nedeniyle, Kenya'nın ekonomiye ve güvenliğine dair çıkarlarını korumak için, kendini Batı Bloğu'nda konumlandığı ve yabancı yatırımları ülkesine çekmek üzere bir pozisyon aldığı söylenebilir.

Kenya'nın yürüttüğü "sessiz diplomasi"nin arkasında üç neden yatmaktadır. Bunlardan ilki, Kenya'nın kıyı ve kuzeydoğu vilayetlerinin ayrılma tehdidi, Kenya'nın önceliği sınırlarını pekiştirme ihtiyacıydı. Bu durum, sınır tartışmalarını olabilecek en avantajlı şekilde çözme ve komşuları arasındaki yasal sınırlarını pekiştirmeyi de kapsamaktadır. İkinci olarak Kenya, ortak anlayış temelindeki politikalar üzerinde kurulmuş iyi komşuluk ilişkileri tesis etmenin hem kendi halkı hem de topraklarının güvenliği için iyi mantıklı bir adım olduğunu idrak etmişti. Üçüncü olarak, ülkesinde güçlü bir ekonomik kalkınma politikası ile komşularıyla ekonomik işbirliği ve kültürel paylaşımın Afrika'daki konumunu güçlendirecekti. Bu düşünceler Kenya'nın kendisine güvenlik ve ekonomik kalkınma sağlayan büyük güçlerle ilişkisini belirleyen etkileri teşkil ediyordu.⁷⁵ Öte yandan, Kenya'nın 1980li yıllarda askeri tesislerini Amerika Birleşik Devletleri'nin kullanımına açması Soğuk Savaş politikalarına sevk etmiş ve "bağlantısızlık" çevrelerindeki imajını zedelemiştir.⁷⁶

Kurucu Cumhurbaşkanı Jomo Kenyatta'nın izinden gideceğini açıkça ilan eden ikinci ve en uzun süre görev yapan Cumhurbaşkanı Daniel Arap Moi, Kenya'nın kırılğan

---

⁷⁵ Okumu, John, 1973, ss. 263–290.

⁷⁶ Makinda, Samuel M. "From Quiet Diplomacy to Cold War Politics: Kenya's Foreign Policy." **Third World Quarterly**, vol. 5, no. 2, 1983, s. 300. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/3991274>, Erişim Tarihi 24 Aralık 2023.

Afrika Boynuzu bölgesinde “barış vahası-oasis of peace” olarak nitelendirilmesini sağlamıştır.⁷⁷

Kenya'nın üçüncü Cumhurbaşkanı Kibaki'nin ikinci Cumhurbaşkanı Moi'yi Sudan özel temsilcisi olarak, halihazırda Kenya Cumhurbaşkanı olan Ruto'nun selefi Uhuru Kenyatta'yı Afrika Boynuzu ve Büyük Göller Bölgesi özel temsilcisi olarak ataması örneklerinde de görüldüğü üzere, özellikle ilk Cumhurbaşkanı Jomo Kenyatta dahil olmak üzere Kenya cumhurbaşkanlarının Afrika'daki çatışmaların barışçıl çözümü ile bölgesel istikrara katkı hususlarındaki politikalarının Kenya dış politikasında bir süreklilik arzettiği görülmektedir. Kenya'nın her dönemde AfB ve IGAD gibi bölgesel örgütlere sunduğu katkılar ile Cumhurbaşkanlarının Afrikalı mevkidaşlarıyla resmi ziyaretler ve zirveler çerçevesinde sıklıkla bir araya gelmeleri bu eğilimi açıkça sergilemektedir. Kenya'nın Afrika'da arabuluculuk konularındaki rolü, nispeten güçlü ekonomisi ve kurucu Cumhurbaşkanı Jomo Kenyatta'nın panafrikanist hareketin kurucu babalarından biri olmasından dolayı oluşan kişisel prestijinden kaynaklanmaktadır.⁷⁸

Benzer şekilde, Soğuk Savaş sonrasındaki yeni dünya düzeninde, 2000li yıllardan itibaren yaşanan küresel gelişmeler ışığında, Kenya'nın dış politikasında ekonominin yeri önem kazanmaya başlamıştır. Ekonomik saikler ve ülkede bulunan yabancı yatırımcının fazlalığı nedeniyle, Kenya'nın diğer ülkelerle ilişkisinin, dekolonizasyon gibi konularda daha agresif politikalar izleyen diğer Afrika ülkelerinden farklılık gösterdiği söylenebilir. Bu anlamda, özellikle küresel ekonomik sınamaların baş göstermesine neden olan krizlerin yaşandığı son yıllarda, ekonominin Kenya dış politikasında önemli bir yere konumlanması görevde olan Cumhurbaşkanı'dan bağımsız olarak dış politikanın bir süreklilik unsuru olarak görülebilir.

---

⁷⁷ <https://theconversation.com/how-moi-put-foreign-policy-at-the-centre-of-his-presidency-134048>, Erişim Tarihi: 17 Aralık 2023.

⁷⁸ Okumu, John, 1973, ss. 263–290.

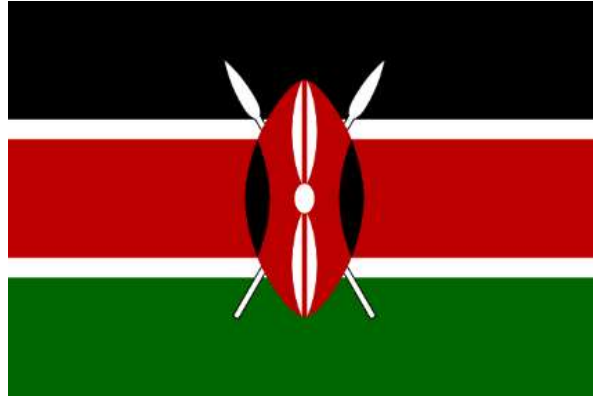
Bütün bu tarihsel süreç ışığında, bağımsızlığını kazandığı 1963 yılından bu yana, milli güvenlik ve bağımsızlık, ekonomik büyüme ve gelişme ile bölgesel ve küresel meselelere dair yaklaşımların oluşturduğu Kenya dış politikasının esaslarının büyük ölçüde değişmediği, özellikle de bölgesel konulardaki arabulucu ve kolaylaştırıcı rolünün her dönemde ön plana çıktığı sonucuna varılabilir.

HARİTALAR VE GÖRSELLER

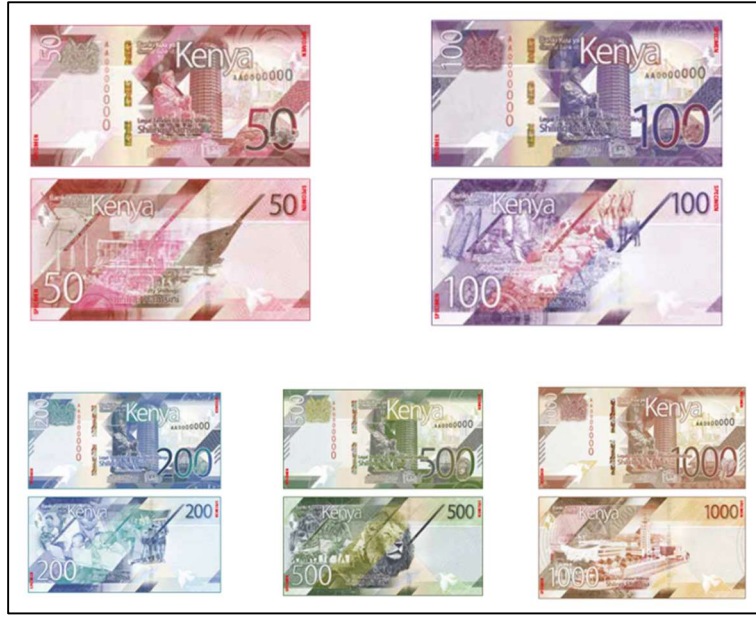
Görsel-1. Kenya'nın Afrika Kıtası'ndaki konumu, sınırları ve vilayetlerini gösterir

harita⁷⁹

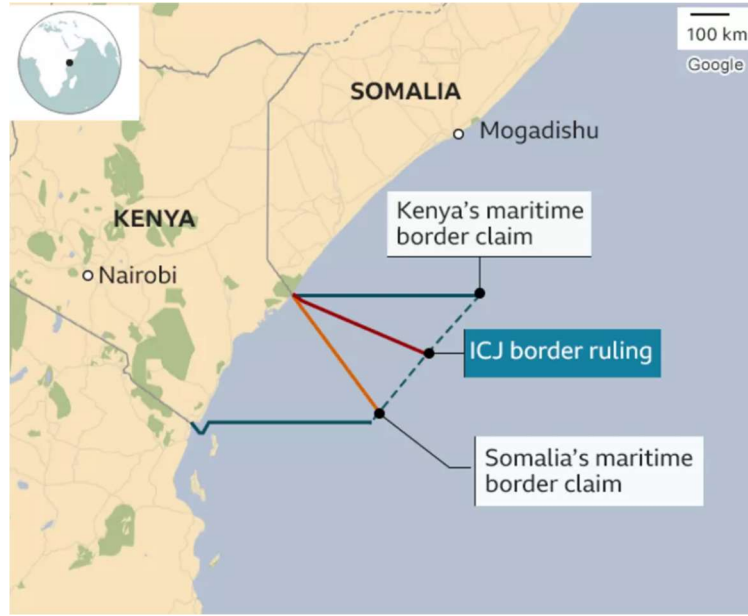

Görsel-2. Kenya Bayrağı

⁷⁹ https://www.nationsonline.org/oneworld/map/kenya_map.htm, Erişim 1 Haziran 2023.

Görsel-3. Kenya banknotları⁸⁰

Görsel-4. Kenya ve Somali arasındaki Deniz Yetki Alanı Uyuşmazlığı⁸¹

⁸⁰ <https://www.centralbank.go.ke/wp-content/uploads/2019/06/New-Generation-Banknotes-Pamphlet.pdf>, Erişim Tarihi: 1 Haziran 2023.

⁸¹ <https://www.bbc.com/news/world-africa-58885535>, Erişim Tarihi: 11 Aralık 2023.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler:

Barkan, Joel D., "Kenya after Moi" **Foreign Affairs**, vol. 83, no. 1, **2004**, ss. 87–100.
<https://doi.org/10.2307/20033831>. Erişim: 1 Haziran 2023.

Elischer, S., Kenya: The Ubiquity of Ethnic Parties, **Political Parties in Africa: Ethnicity and Party Formation**, Cambridge, Cambridge University Press, **2013**, doi:10.1017/CBO9781139519755.004
Erişim Tarihi: 25 Aralık 2023

Howell, John. "An Analysis of Kenyan Foreign Policy." **The Journal of Modern African Studies**, vol. 6, no. 1, **1968**, ss. 29–48. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/158675>. Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.

Khadiagala, Gilbert M. "Mediation Efforts in Africa's Great Lakes Region" **Background Paper - Africa Mediators' Retreat**, https://hdcentre.org/wp-content/uploads/2016/08/112MediationeffortsinAfrica_sGreatLakesRegion-April-2007.pdf, **2007**, Erişim Tarihi: 25 Aralık 2023.

Khapoya, Vincent B. "Kenya under Moi: Continuity or Change?" **Africa Today**, vol. 27, no. 1, **1980**, ss. 17–32. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/4185903>, Erişim Tarihi 31 Mayıs 2023.

Makinda, Samuel M. "From Quiet Diplomacy to Cold War Politics: Kenya's Foreign Policy." **Third World Quarterly**, vol. 5, no. 2, **1983**, JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/3991274>, Erişim Tarihi 24 Aralık 2023.

Mathenge, Naomi Muthoni; vd., "Kenya Economic Update : Aiming High - Securing Education to Sustain the Recovery (English)", **World Bank Group**, 2022, Vol. 25.

Nyanchoka, Alfred Oseko, "The Kenyan Diaspora and Their Right to Vote: Is it a Reality or Mirage under the New Constitution", SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1847690>, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1847690>, **2011**, Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2023.

Okumu, John J. "Some Thoughts on Kenya's Foreign Policy." **The African Review: A Journal of African Politics, Development and International Affairs**, vol. 3, no. 2, **1973**, ss. 263–290. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/45341281>. Erişim Tarihi: 21 Aralık 2023.

Onguny, Philip, "The politics behind Kenya's Building Bridges Initiative (BBI): Vindu Vichenjanga or sound and fury, signifying nothing?", **Canadian Journal of African Studies / Revue canadienne des études africaines**, **2020**, DOI: 10.1080/00083968.2020.1832898.

Perry, Alex, **The Rift A New Africa Breaks Free**, London, Weidenfeld&Nicolson, 2015.

Raporlar ve Çevrimiçi Kaynaklar

<https://amisom-au.org/amisom-background/>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

<https://amisom-au.org/kenya-kdf/>, Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.

<https://corporate.kenya-airways.com/en/>, Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2023.

<https://data.worldbank.org/country/kenya?view=chart>, Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2023.

<https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=KE>, Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2023

<http://documents.worldbank.org/curated/en/099430006062288934/P17496106873620ce0a9f1073727d1c7d56>, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2023.

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/099430006062288934/pdf/P17496106873620ce0a9f1073727d1c7d56.pdf>, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2023.

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/0994330006062288934/pdf/P17496106873620ce0a9f1073727d1c7d56.pdf>, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2023.

<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N22/638/44/PDF/N2263844.pdf?OpenElement>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/10/20031006-1.html>, Erişim Tarihi: 1 Haziran 2023.

<https://icc-cpi.int/kenya/kenyatta>, Erişim Tarihi: 1 Haziran 2023.

<https://kenya.un.org/en/about/un-entities-in-country>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

<https://mfa.go.ke/country-profile/>, Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2023.

<https://mfa.go.ke/historyfp/>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

<https://mfa.go.ke/kenya-successfully-concludes-her-presidency-of-the-un-security-council/>, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2023.

https://mfa.go.ke/wp-content/uploads/2022/03/Kenya_Foreign_Policy.pdf, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

https://mfa.go.ke/wp-content/uploads/2022/03/Kenya_Foreign_Policy.pdf, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1872895/, Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.

<https://mod.go.ke/kenya-in-amisom/>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

<https://nation.africa/kenya/news/president-kenyatta-s-madaraka-day-speech-1203810>, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2023.

<https://paukwa.or.ke/kecurrency-the-evolution-of-our-shillings/>, Erişim Tarihi: 1 Haziran 2023.

<https://reporting.unhcr.org/document/4909>, Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.

<https://theconversation.com/how-moi-put-foreign-policy-at-the-centre-of-his-presidency-134048>, Erişim Tarihi: 17 Aralık 2023.

<https://twitter.com/WilliamsRuto/status/1663206821442510850>, Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.

<https://www.africanews.com/2020/02/11/kenyans-bid-farewell-to-ex-president-moi/>, Erişim Tarihi: 17 Aralık 2023.

<https://www.bbc.com/news/world-africa-32169080>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

<https://www.bbc.com/news/world-africa-58885535>, Erişim Tarihi: 11 Aralık 2023.

<https://www.bbc.com/news/world-africa-58885535>, Erişim Tarihi: 11 Aralık 2023.

<https://www.britannica.com/place/Mount-Kenya>, Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2023.

<https://www.businessdailyafrica.com/bd/economy/kenya-only-economy-in-east-africa-economic-growth-review-4196874>, Erişim Tarihi: 26 Mayıs 2023.

<https://www.centralbank.go.ke/wp-content/uploads/2019/06/New-Generation-Banknotes-Pamphlet.pdf>, Erişim Tarihi: 1 Haziran 2023.

<https://www.eac.int/>, Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2023.

<https://www.eac.int/communique/2976-communiqu%C3%A9-of-the-23rd-ordinary-summit-of-the-east-african-community-heads-of-state>, Erişim Tarihi: 17 Aralık 2023.

<https://www.easfcom.org/index.php/en/about-easf>, Erişim Tarihi 28 Mayıs 2023.

<https://www.embassyofkenya.it/Kenya%20Diaspora%20Policy.pdf>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

https://www.iebc.or.ke/registration/?Statistics_of_Voter_2022, Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2023.

<https://www.iebc.or.ke/uploads/resources/O7eG5I5L3H.pdf>, Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2023.

<https://www.imf.org/en/Countries/KEN/kenya-gandas#How%20would%20you%20describe%20the%20overall%20program>, Erişim Tarihi: 26 Mayıs 2023.

<https://www.klrc.go.ke/index.php/constitution-of-kenya/155-chapter-fourteen-national-security/part-1-national-security-organs/409-240-establishment-of-the-national-security-council>, Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.

<https://www.knbs.or.ke/2019-kenya-population-and-housing-census-results/>, Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2023.

https://www.nationsonline.org/oneworld/map/kenya_map.htm, Erişim 1 Haziran 2023.

<https://www.newtimes.co.rw/article/201454/News/eac-leaders-appoint-president-kenyatta-to-facilitate-peace-talks-in-dr-congo>, Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.

https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Migration/CallEndingImmigrationDetentionChildren/CSOs/RefugeeConsortium_of_Kenya_Annex1.pdf, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2023.

<https://www.president.go.ke/president-ruto-diaspora-key-in-our-countrys-economic-growth/>, Erişim Tarihi: 17 Aralık 2023.

<https://www.president.go.ke/president-ruto-opens-first-kenya-embassy-in-french-west-africa/>, Erişim Tarihi 2 Haziran 2023.

<https://www.president.go.ke/somalia-joins-eac/>, Erişim Tarihi: 25 Aralık 2023.

<https://www.president.go.ke/wp-content/uploads/JAMHURI-DAY-CELEBRATIONS-2022.pdf>, Erişim Tarihi: 2 Haziran 2023.

<https://www.president.go.ke/wp-content/uploads/KENYA-statement-at-the-UN.pdf>, Erişim Tarihi: 2 Haziran 2023.

<https://www.reuters.com/article/kenya-security-militants-idINL8N1ZG60H>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

<https://www.reuters.com/article/us-kenya-elections-diplomacy/analysis-western-states-walk-diplomatic-tight-rope-over-kenyatta-win-idUSBRE92A0CN20130311>, Erişim Tarihi: 1 Haziran 2023.

<https://www.standardmedia.co.ke/counties/article/2001455632/president-ruto-appoints-uhuru-as-envoy-to-ethiopia-great-lakes-region>, Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.

<https://www.state.gov/rewards-for-justice-reward-offer-for-information-on-mohamoud-abdi-aden-and-others-responsible-for-the-2019-attack-on-dusitd2-hotel-complex-in-nairobi-kenya/#:~:text=The%20U.S.%20Department%20of%20State's,committed%2C%20attempted%20or%20conspired%20to>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

<https://www.state.gov/rewards-for-justice-reward-offer-for-information-on-maalim-ayman-and-others-responsible-for-2020-attack-on-manda-bay-airfield-in-kenya/>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

https://www.theafricareport.com/186452/kenya-whos-who-in-raila-odingas-azimio-la-umoja-alliance/?gclid=Cj0KCQiA7aSsBhCiARIsALFvovxnqnrUTP59ePfxlZE6ZrlddcJSsIKkC6VNCRsOFP8M2vQBLyK5tZ8aAu0yEALw_wcB, Erişim Tarihi: 2 Haziran 2023.

<https://www.theeastafrican.co.ke/tea/business/kenya-s-diaspora-remittances-rise-to-usd4-027bn-4093616>, Erişim Tarihi: 24 Mayıs 2023.

<https://www.theeastafrican.co.ke/tea/rest-of-africa/ruto-al-burhan-back-jeddah-peace-process-sudan-4432930>, Erişim Tarihi: 13 Aralık 2023.

<https://www.theguardian.com/world/2013/sep/21/kenya-mall-attack-al-shabaab>, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2023.

<https://www.the-star.co.ke/news/2022-04-07-education-gets-sh5444-billion-in-uhurus-last-budget/>, Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.

<https://www.un.org/africarenewal/news/president-kenya-appears-icc>, Erişim Tarihi: 1 Haziran 2023.

<https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2023-05-03/secretary-generals-opening-remarks-press-conference-nairobi-kenya>, Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.

https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ke/2010_Annual_Report.pdf, Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2023.

<https://www.unhcr.org/ke/dadaab-refugee-complex>, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2023.

<https://www.unhcr.org/ke/wp-content/uploads/sites/2/2023/02/Kenya-Refugee-Population-Statistics-Package-31-January-2023.pdf>, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2023.

<https://www.unicef.org/press-releases/horn-africa-over-7-million-children-under-age-5-remain-malnourished-across-ethiopia>, Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2023.